

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Bakalářská práce

Mladiství váleční uprchlíci z Ukrajiny v kontextu integrační politiky

2024

Anna Čečrdlová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

**Mladiství váleční uprchlíci z Ukrajiny v kontextu
integrační politiky**

Bakalářská práce

Autorka práce: Anna Čečrdlová

Studijní program: Politologie a veřejná politika

Vedoucí práce: PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. července 2024

Anna Čečrdlová

Bibliografický záznam

ČEČRDLOVÁ, Anna. *Mladiství váleční uprchlíci z Ukrajiny v kontextu integrační politiky*. Praha, 2024. 92 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

Rozsah práce: 115 138 znaků

Abstrakt

Tato práce pojednává o mladistvých válečných ukrajinských uprchlících, kteří prchají do České republiky před Ruskou invazí v jejich rodné zemi. Hlavním cílem je identifikace nejčastějších problémů a výzev integrace těchto mladistvých Ukrajinců, se zaměřením na vzdělávací politiku. Vedlejším cílem je odhalení nedostatků vzdělávací politiky, ve vztahu k cílové skupině. Úvodem je čtenáři představen výzkumný problém a dosavadní vědění o něm. Dále jsou představeny teorie, které jsou aplikovány na výzkum tématu. Problémy integrace těchto mladistvých jsou zkoumány v kontextu teorie zabývající se integrací jedince do společnosti, ale také v kontextu teorií zabývajících se vývojem jedince, u nichž je zkoumán vliv migrace a integrace na ně. Autor práce popisuje související veřejněpolitické dokumenty. Výzkumný problém je zkoumán v expertním šetření s experty, kteří přímo, či nepřímo pracují s cílovou skupinou. Toto šetření ve spojení s teoretickým ukotvením poskytuje detailní data, díky kterým jsou zodpovězeny výzkumné otázky a naplněny tak oba cíle této práce.

Abstract

This thesis is about adolescent Ukrainian war refugees fleeing to the Czech Republic from the Russian invasion in their home country. The main objective is to identify the most common problems and challenges of integration of these adolescent Ukrainians, with a focus on educational policy. A secondary objective is to reveal the shortcomings of educational policy, in relation to the target group. The introduction introduces the reader to the research problem and the existing knowledge about it. The theories that are applied to the research topic are then presented. The problems of integration of these adolescents are examined in the context of a theory dealing with the integration of the individual into society, but also in the context of theories dealing with the development of the individual where the impact of migration and integration on them is examined. The author of the thesis describes related public policy documents. The research problem is examined in an expert survey with experts who work directly or indirectly with the target group. This investigation, in conjunction with the theoretical anchoring, provides detailed data through which the research questions are answered, thus fulfilling both objectives of this thesis.

Klíčová slova

integrace, integrační politika, uprchlíci, vzdělávání, mladiství, Ukrajina

Keywords

integration, integration policy, refugees, education, teenagers, Ukraine

Title/název práce

Teenage war refugees from Ukraine in the context of integration policy

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé práce PhDr. Karolíně Dobiášové, PhD, která mi poskytla mnoho cenných rad, díky svému skvělému smyslu pro detail. Dále děkuji všem respondentům, díky kterým jsem získala mnoho zajímavých poznatků. V neposlední řadě bych chtěla vyjádřit svůj vděk mým spolužačkám, které mi vždy rády ochotně pomohly.

Obsah

Úvod	10
1. Vymezení základních pojmů a cílové skupiny	12
1.1. Vymezení pojmu migrace	12
1.2. Migrace v datech	12
1.3. Cílová skupina v datech	13
2. Teoretické ukotvení	14
2.1. Dosavadní stav poznání	14
2.1.1. Dopady válečné zkušenosti	14
2.1.2. Problémy integrace mladistvých	15
2.1.3. Hlas Ukrajinců v Česku	17
2.2. Teorie integrace	19
2.3. Teorie perspektivy životního cyklu	20
2.4. Teorie vynořující se dospělosti	21
3. Popis zásadních veřejněpolitických dokumentů	23
3.1. Souhrn uvedených dokumentů v časové ose vývoje konfliktu	23
3.2. Lex Ukrajina	23
3.3. Metodiky MŠMT	25
3.4. Zprávy o migraci 2022 a 2023	25
3.5. Strategie vlády ČR	27
4. Metodologie	28
4.1. Výzkumné cíle, otázky, metoda	28
4.2. Výzkumný design, data, analýza	28
4.2.1. Metoda sběru dat	29
4.2.2. Metoda analýzy dat	32
4.3. Diskuze validity, etické souvislosti výzkumu	33
5. Empirická část	34
5.1. Nejčastější problémy cílové skupiny	34
5.1.1. Jazyková bariéra	34
5.1.2. Nedostatek mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků na SŠ	36
5.1.3. Well-being cílové skupiny	37
5.1.4. Mladiství mimo systém	39

5.1.5. Vzájemné porozumění kultur	40
5.2. Nejčastější příčiny vybraných problémů	41
5.2.1. Podmínky přijetí na SŠ	41
5.2.2. Nestabilní rodinné zázemí	42
5.2.3. Individuální potřeby jedince	43
5.2.4. Absence dlouhodobé perspektivy	44
5.2.5. Neviditelnost cílové skupiny	45
5.3. Nedostatky české integrační politiky	46
5.3.1. Systémové chyby	46
5.3.2. Podpora well-beingu cílové skupiny	48
5.4. Nedostatky české vzdělávací politiky	48
5.4.1. Systém fungování SŠ obecně	49
5.4.2. Vzdělávání cizinců obecně	50
5.4.3. Podpora žáků cizinců na SŠ	50
5.4.4. Soustředění více na ukrajinské žáky	52
5.4.5. Přetíženost pedagogů	52
5.4.6. Podpora SŠ a pedagogů	52
5.5. Identifikované problémy a návrhy řešení	53
Závěr	56
Summary	58
Seznam užití literatury	60
Seznam příloh	70

Úvod

Tato bakalářská práce pojednává o mladistvých válečných¹ ukrajinských uprchlících v kontextu integrační politiky České republiky (dále jen „ČR“). Téma jsem zvolila z důvodu jeho zajímavosti, aktuálnosti a nízkého počtu analýz a výzkumů v této oblasti. Jedná se o ojedinělou problematiku, se kterou se naše země dříve nesetkala, a tou je náhlý přísun velkého počtu uprchlíků více generací a různých potřeb. S integrací uprchlíků se ČR potýká dlouhodobě. Za posledních 20 let je čím dál častěji destinací migrantů, jejichž počty ke konci roku 2021 dosahovaly 6,2% z celkové populace ČR (Jelínková et al., 2023). Integrace válečných ukrajinských uprchlíků je ovšem něco zcela odlišného. Od počátku války na Ukrajině, začalo do ČR proudit velké množství uprchlíků v krátkém časovém úseku, a na to naše země nebyla připravená. Tito lidé u nás hledali (a stále hledají) bezpečí, domov, práci, vzdělání a potřebují urychleně pomoci.

Počet registrovaných válečných uprchlíků z Ukrajiny je ke dni 31. prosince 2023 v ČR 375 021, z čehož 97 054 jsou děti do 18 let (Konsorcium, 2023a). Ve své práci se zaměřuji na mladistvé válečné ukrajinské uprchlíky (dále jen „MVUU“) ve věku 15-18 let, kterých je ke dni 31. prosince 2023 v ČR 21 996 (MV ČR, 2024d). Tito mladiství už mají ukončenou povinnou školní docházku na základních školách na Ukrajině, a měli by u nás docházet na střední školy (dále jen „SŠ“). Nacházejí se ve věku, kdy je pro ně velmi důležité patřit do nějaké skupiny lidí a moci sdílet, co právě prožívají a kvůli vysídlení o tyto přirozené vztahy přicházejí.

Hlavním cílem této práce je identifikace problémů, které nastávají s integrací této cílové skupiny a také konkrétních problémů, se kterými se MVUU potýkají. Vedlejším cílem je odhalení slabin a nedostatků české integrační a vzdělávací politiky ve vztahu k této cílové skupině. Problematiku integrace MVUU zkoumám ve dvou rovinách. První rovinou je integrace jako taková, kterou zkoumám s využitím teorie integrace a jejích dimenzí, v pojetí Wolfganga Bosswicka a Friedricha Heckmanna (2007). Druhou rovinou je vývoj jedince, jenž je bezpochyby migrací a integrací zásadně ovlivněn. Tento vývoj zkoumám skrze dvě teorie. Konkrétně se jedná o teorii perspektivy životního cyklu Glena Holl Eldera (1998), která sleduje vývoj jedince v totožných dimenzích, v jakých sledují Bosswick a Heckmann

---

¹ Rusko-ukrajinský konflikt začal 24. února 2022 ruskou invazí na Ukrajinské území, která vyústila ve válku, konflikt trvá doposud (Evropská komise, 2024a).

integraci. Ke zjištění dopadů migrace a integrace na budoucí vývoj jedince využívám teorii vynořující se dospělosti podle Jeffreyho Jensena Arnetta (2000).

1. Vymezení základních pojmů a cílové skupiny

1.1. Vymezení pojmu migrace

Problematicnost migrace spočívá v nejednoznačných pohybech a záměrech migrujícího obyvatelstva. Samotnou migraci způsobují následující faktory:

- demografické a ekonomické: práce, nezaměstnanost, vzdělání;
- environmentální: katastrofy, záplavy, hurikány, zemětřesení;
- společensko-politická situace: etnické, náboženské, rasové, politické a kulturní utlačování, válka. (Evropský parlament, 2020)

Typologie dle Andrease Demutha (2000) dělí migraci na **dobrovolnou** a **nucenou**, přičemž u demografických a ekonomických faktorů, se jedná často o migraci dobrovolnou a u environmentálních faktorů a společensko-politické situace (dle Demutha přímo nebo nepřímo zaviněné člověkem) se jedná většinou o migraci nucenou (Migrace online, 2021). Konflikt na Ukrajině je příkladem politického utlačování, hrozby války, nebo jiného pronásledování ze strany státu, a právě to jsou jedny z hlavních důvodů nucené migrace ze zemí třetího světa do zemí EU.

1.2. Migrace v datech

Migrování do EU se v posledních letech velmi rozšířilo a celkové počty migrantů v EU se rok od roku zvyšují, a to nejen z ekonomických a demografických faktorů, ale také z výše zmíněných faktorů, které způsobují migraci nucenou. V EU se k polovině roku 2023 vyskytuje 36,4 milionů uprchlíků, tj. 1,5% z celkového počtu obyvatel Unie (Evropská komise, 2023a). Zaměříme-li se pouze na ČR, tak celkový počet migrantů dosahuje k 31. prosinci 2023 1 065 740, z celkového počtu obyvatel ČR se jedná o 10,4% (Konsorcium, 2023a). S Rusko-ukrajinským konfliktem se Evropa setkala s velmi rozsáhlou migrační vlnou uprchlíků, kteří do EU přecházejí před válkou. K přelomu listopadu a prosince 2023 je celkový počet ukrajinských válečných uprchlíků v evropských zemích 5 905 000 a dalších 403 600 je evidováno v zemích třetího světa (Konsorcium, 2023b). V České republice se nachází k 31. prosinci 2023 celkem 375 021 ukrajinských registrovaných držitelů dočasné

ochrany². Zásadní převaha počtů je v Hlavním městě Praha a Středočeském kraji. (Konsorcium 2023c).

Ukrajinská uprchlická krize je historicky doposud největší zátěží pro migrační a integrační politiku ČR a dopadá na mnoho oblastí české politiky, nejvíce samozřejmě na bezpečnost státu. Dalšími značně zasaženými složkami jsou oblasti financování (zásahy do rozpočtu ČR) a vzdělávání (nedostačující kapacity škol).

1.3. Cílová skupina v datech

Tabulka č.1: Demografické rozložení cílové skupiny

Počet registrovaných MVUU v ČR	
Ženy 15-18 let	9 279
Muži 15-18 let	12 717
Celkem 15-18 let	21 996

(Tabulka: autor práce, Zdroj: Statistiky MV ČR)

Z celkového počtu 375 021 registrovaných osob ukrajinské příslušnosti spadá do cílové skupiny MVUU k 31. prosinci 2023 celkem 21 966 mladistvých Ukrajinců, tj. 5,85 % z celkového počtu registrovaných Ukrajinců v ČR, z čehož 9 279 je žen a 12 717 je mužů.

---

² Dočasná ochrana poskytuje po dobu minimálně jednoho roku držitelům právo na povolení k pobytu, přístupu na trh práce a k ubytování, lékařskou pomoc a přístup dětí ke vzdělání (Evropská komise, 2024b).

2. Teoretické ukotvení

Tato kapitola pojednává o teoretických východiscích práce. Výzkumný problém je uveden do kontextu současného vědeckého vědění o problematice integrace mladistvých. Také jsou zmíněny dopady válečné zkušenosti na jejich duševní zdraví a vývoj. Poté jsou představeny tři teorie, se kterými práce nakládá.

2.1. Dosavadní stav poznání

S integrací uprchlíků se ČR potýká dlouhodobě, ale integrace válečných ukrajinských uprchlíků je velmi ojedinělá, zejména kvůli okolnostem, které ji provázejí: rychlý nástup a vývoj války s Ruskem na území Ukrajiny, akutní potřeba pomoci států Evropské Unie (dále jen „EU“), nutnost koordinace migrační a bezpečnostní politiky států EU a další. Cílová skupina mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků je velmi zajímavá a perspektivní pro zkoumání, jelikož v tomto věku dochází k postupnému osamostatňování. Pro mladistvé je velmi důležité být součástí kolektivu, ve kterém mohou navazovat přátelské vazby a vzájemně sdílet vše co prožívají (Veed, 2009). Vypuknutí Rusko-ukrajinského konfliktu znamená pro mnoho mladých Ukrajinců životní změnu, která nastala ze dne na den. Takto rychlá a razantní změna přináší do jejich životů obrovský pocit nejistoty a strachu, co s nimi bude dál.

2.1.1. Dopady válečné zkušenosti

Pocit nejistoty a strachu ovšem není jediným negativním dopadem. Válečná zkušenost a migrace narušila jejich životy, a současně s tím i jejich přirozený vývoj. „*Dopad války na děti je obrovský a všudypřítomný, s mnoha důsledky, včetně bezprostředních stresových reakcí, zvýšeného rizika specifických duševních poruch, stresu z nuceného odloučení od rodičů a strachu o osobní a rodinnou bezpečnost.*“ (Bürgin, Anagnostopoulos, et al., 2022, s. 845). Pro prchající mladistvé válečné uprchlíky je velmi náročné přijít do úplně nového prostředí a vzniká tak velký nátlak na jejich psychické zdraví.

Psychologická zátěž není otázkou pouze válečného období a migrace, ale rovněž celého procesu dlouhodobé integrace do společnosti. Některé studie uvádějí, že v prvních letech po přesídlení je nejvyšší incidence u posttraumatické stresové poruchy³ (Giacco, Laxhman,

---

³ Posttraumatická stresová porucha (dále jen „PTSD“) se vyvíjí u osob, které prožili šokující či hrozné události. Traumatický prožitek se postiženému vrací různými způsoby reakce. PTSD často doprovází deprese nebo jiné úzkostné poruchy (National Institute of Mental Health, 2024).

2018, podle Bürgin, Anagnostopoulos, et al., 2022), přičemž analýzy o rizikových faktorech PTSD u dětí ukazují, že pre-traumatické faktory⁴ produkují méně negativní efekty než post-traumatické faktory⁵ (Trickey, Siddaway et al., 2012, podle Bürgin, Anagnostopoulos, et al., 2022). Po pěti letech po přesídlení se už mnohem víc projevují i depresivní a úzkostné poruchy (Giacco, Laxhman, 2018, podle Bürgin, Anagnostopoulos, et al., 2022). Důsledkem těchto potíží může být integrace této skupiny problematická.

Za účelem zjištění změn chování a fungování u mladistvých Ukrajinců vznikla v březnu 2023 studie *Ukrainian Syndrome. Behavioral and Functional Changes In Ukrainian Youth Under The Conditions of A 2022 – Full-Scale Russian Invasion*⁶. Výzkumný protokol schválilo oddělení všeobecné a lékařské psychologie Bogomolcovy národní lékařské univerzity v Kyjevě. Studie užívá pojem **Ukrainian syndrome** (=Ukrajinský syndrom), jedná se o výsledek jakéhokoliv duševního trauma spojeného s válkou, přírodní katastrofou, nehodou, násilím a dalšími příčinami. Cílem výzkumu bylo určit, k jakým změnám chování a psychického rozpoložení dochází u mladých Ukrajinců, v kontextu Rusko-Ukrajinského konfliktu od ruské invaze z 24. února 2022, přičemž bylo dotázáno 4694 respondentů ve věku 16-40 let. Mezi největší změny chování patří zvýšení únavy, vyčerpání, ztráta schopnosti udržet psychické nebo fyzické napětí, podrážděnost, časté změny nálad nebo smutek. Tyto změny zaznamenalo okolo 16,2 % a dalších 32,7 % uvedlo, že změny vnímá, ale příliš nezasahují do jejich fungování. Co se týče úzkostí a zvýšení obav, narušení spánku a dalších, to se projevuje aktivně u 10,6 % dotazovaných. Z pohledu životní aktivity se 8,3 % dotazovaných cítí více vyčerpaně a méně organizovaně. (Lunov, Matias, Subbota, Tolstoukhov, 2022)

2.1.2. Problémy integrace mladistvých

Úspěšná integrace u mladistvých se skládá z několika částí a jednou z nich je vzdělání, kterému se nedostává dostatečná pozornost. „*Podpora potřeb dětí migrantů v oblasti vzdělávání je nerovnoměrná a chybí systematická podpora přístupu k vyššímu vzdělání.*“ (Evropská komise, 2020). Vzdělávání potřebuje podporu napříč všemi věkovými kategoriemi. Podporu ve vzdělání v běžné rodině zajišťují převážně rodiče dětí, ale

---

⁴ Pre-traumatické faktory – např. kognitivní schopnosti, styly zvládání a reagování, osobní faktory, psychopatologie, psychofyziologické faktory, sociálně-ekologické faktory (DiGangi, Gomez et al. 2013).

⁵ Post-traumatické faktory – např. nízká sociální podpora, vnímání životního ohrožení, nefunkčnost rodinného zázemí (Trickey, Siddaway, et al., 2012).

⁶ Ukrajinský syndrom. Behaviorální a funkční změny ukrajinské mládeže v podmínkách ruské invaze v roce 2022 v plném rozsahu

v rodinách migrantů nemusí být vždy tolik prostoru pro dostatečnou podporu studia. Rodiče mladých migrantů potřebují poradenství ohledně fungování vzdělávacího systému a celkovou podporu, aby mohli být více zainteresovaní do studií svých dětí. Zapojení rodičů hraje významnou roli v integraci mladistvých. (Evropská komise, 2020)

Dalším důležitým prvkem integrace jsou dostatečné jazykové znalosti místního jazyka a jejich absence představuje překážku na cestě za středoškolským vzděláváním u této generace. Výzkumná studie Harmuta Essera (2006) uvádí, že nedostatky v jazykových znalostech hrají významnou roli, jelikož jazyk plní mnoho funkcí v individuální i společenské integraci. Zejména v kontextu trhu práce a přístupu ke vzdělávání tak dochází k nerovnostem určených národnostní jazykovou kompetencí. Tyto nerovnosti lze snížit dostatečnou podporou, avšak „...*dostupnost kurzů se zřetelně snižuje s rostoucí úrovní znalostí a po počátečním období integrace často neexistuje žádná podpora pro studium jazyka.*“ (Evropská komise 2020). Dostupnost kurzů by neměla být pouze v prvních fázích integrace, ale žádoucí je podporovat také učení jazyka v dlouhodobém horizontu dle individuálních schopností a možností každého jedince. Ten se postupem času adaptuje do společnosti a bude soběstačný ve všech každodenních úkonech, včetně studia nebo zaměstnání v místním jazyce.

Nutnost adaptace do nového prostředí produkuje určité množství akulturačního stresu a zhoršující se psychické, fyzické i sociální zdraví. Nedostatečná podpora mladistvých může mít negativní dopady. Původcem těchto dopadů může být rodina, ale i společnost do které se interagují. Mezi nejzávažnější dopady, jejichž původem jsou rodiče mladistvých migrantů, často patří nedostatečná podpora a povzbuzení ve vývoji a výchova může být méně pozitivní, až kontrolující. Naopak společenskými stresory jsou převážně obecné negativní postoje, diskriminace, rasismus nebo společenská marginalizace. To vše vede k pocitu sociální izolace, snížení sebevědomí, riziku značného vývojového znevýhodnění projevujícího se ve studijních výsledcích nebo vzdělávací kariéře, ale i riziku zneužívání omamných látek a projevení duševních poruch v dospělosti. (Beelmann, Arnold et al., 2021) Takto traumaticky zasažená skupina obyvatel, izolovaná od společnosti, představuje do budoucna hrozbu vážného sociálního problému.

2.1.3. Hlas Ukrajinců v Česku

Integraci válečných ukrajinských uprchlíků se v ČR věnuje PAQ Research ve spolupráci se Sociologickým ústavem AV⁷ ČR. Připravili sérii výzkumů: *Hlas Ukrajinců v Česku*, ve kterých pracují s přibližně 1300 domácnostmi (v jednotlivých výzkumech s jinými), které uprchly do ČR před válkou. Zaměřují na výzvy a problémy, se kterými se tyto lidé potýkají. Z důvodu očekávání dlouhodobého azylu uprchlíků na území ČR přisuzují důraz zejména oblastem bydlení, zaměstnanosti, a vzdělávání. (Prokop, Kment et al., 2022) Za hlavní cíle vzdělávacího systému PAQ Research uvádí: „...zajistit zdravý vývoj dětí a mladistvých a umožnit jejich další rozvoj a integraci do české společnosti“ (Prokop, Kment et al., 2022).

Tabulka č.2: Procentuální vyjádření počtu ukrajinských válečných uprchlíků studujících na SŠ a ZŠ

	ZŠ	SŠ
Červen 2022	56%	17%
Prosinec 2022	90%	46%
Březen 2023	92%	43%
Červen 2023	94%	53%
Listopad 2023	97%	79%

(Tabulka: autor práce, Zdroj: PAQ Research)

V prvních měsících po vypuknutí války na Ukrajině se na českých SŠ vzdělávalo okolo 17% MVUU. Srovnáme-li procenta počtu vzdělávajících se, tak na SŠ jsou výrazně menší počty než na ZŠ, hlavním důvodem je samozřejmě povinná školní docházka na ZŠ. Počty studujících MVUU na SŠ se postupně navyšovaly, avšak tento nárůst je způsobem rovněž přechodem žáků ze ZŠ. Nejvyšší nárůst, o 29%, pozorujeme mezi červnem a prosincem 2022, významný nárůst nastal i mezi červnem a listopadem 2023, a to o 26% (Šafářová, Škvrňák et al. 2023). Skutečná docházka bude ovšem o něco nižší, jelikož studie PAQ Research nepokrývá např. mladistvé, kteří přišli bez doprovodu. (Kunc, Prokop et al., 2023)

Za nedostačující školní docházku části MVUU stojí mnoho překážek a problémů, se kterými se mladiství Ukrajinci a jejich rodiny potýkají. Jedná se zejména o jazykovou bariéru a dezorientaci v českém vzdělávacím systému. Na SŠ a VOŠ jsou přijímáni uchazeči, kteří

⁷ Akademie věd

postupují dle ustanovení Zákona č. 561/2004 Sb. (dále jen „školský zákon“) a splnili povinnou školní docházku nebo získali stupeň základního vzdělání a prokazují oprávněnost pobytu (MŠMT, 2022b). Tento postup se zdá na první pohled zcela jasný, ale mnoho přijíždějícím válečným uprchlíkům byly informace na začátku podány chaoticky. Na otázku, zda se pokoušeli rodiče o zápis do různých typů škol, odpověděli dotazovaní rodiče následovně.

Tabulka č.3: Procentuální vyjádření rodičů k zápisu MVUU do škol

(Ne)pokus rodičů o zápis u mladistvých Ukrajinců (věk 16-17let)	
Dítě navštěvuje školu	25 %
Jsou zapsaní, ale ještě nechodí	8 %
Pokoušeli se neúspěšně o zápis	22 %
Nepokoušeli se o zápis	46 %

(Tabulka: autor práce, Zdroj: PAQ Research, Duarte, Kment, et al., 2022)

Z výše uvedené tabulky je patrné, že téměř čtvrtina rodičů se pokoušela o zápis dítěte, ale neúspěšně. Další necelá polovina rodičů se o zápis ani nepokusila z důvodů, které uvádím v tabulce č.4 níže.

Tabulka č.4: Procentuální vyjádření důvodů neúspěšného zápisu MVUU do škol

Důvody nezapsání mladistvých Ukrajinců (věk 16-17 let) do škol	
Škola odmítla či není v okolí	16 %
Učí se online či chystají návrat	31 %
Nedostatek informací	14 %
Nedostatečné jazykové znalosti dítěte	23 %
Stěhování, nejistota, kde dítě zapsat	3 %

(Tabulka: autor práce, Zdroj: PAQ Research, Duarte, Kment et al., 2022)

Podle dotazovaných rodičů nejčastějším důvodem pro neúspěšný zápis je, že jejich dítě studuje online nebo chystají brzký návrat na Ukrajinu. Ovšem neúspěšných zápisů z důvodu odmítnutí školy, nedostatku informací či nedostatečných jazykových znalostí dítěte, je v součtu 53 %, tedy více než polovina dotazovaných.

Neznalost českého jazyka (dále jen „ČJ“) se projevuje i Ukrajinců, kteří již studují na českých SŠ. Intenzita výuky ČJ se ve školách od června 2022 do listopadu 2022 snížila. Přes polovinu dotazovaných studentů SŠ uvedlo, že umí pouze některá slova či fráze. Jednou z možností, jak zlepšit úroveň ČJ u ukrajinských mladistvých jsou volnočasové aktivity, které také urychlují začlenění do nového kolektivu. Více než polovina mladistvých Ukrajinců ve věku 15-17 let uvedla, že se cítí spíše málo nebo velmi málo začleněná do kolektivu. (Kolektiv, 2023) Dle analytičky Kavanové (2023) bezplatné volnočasové a zájmové aktivity mohou výrazně pomoci integraci i učení jazyka. Programy by měly ideálně cílit na pozdě přichozí studenty nebo na ty co doposud českou školu nenavštěvují.

2.2. Teorie integrace

Teorie integrace podle Bosswicka a Heckmana říká, že integrace je proces, při kterém se jeden element připojí k druhému, dojde k jejich propojení a vytvoří novou strukturu (2007). Hlavním účelem je zamezit negativním dopadům soužití cizinců a majoritní společnosti. Právě to je úkolem integrační politiky v každé zemi, toto propojení však není nikdy snadné, zejména díky velkému množství ovlivňujících faktorů.

Samotný proces integrace zasahuje dle této teorie do čtyř dimenzí. Umístění a začlenění jedince do běžného chodu společnosti zastává **strukturální dimenze**, jejíž podstatou je nalezení správného místa, ve kterém bude jedinec prospěšným členem společnosti. Může se jednat o pozici z hlediska vzdělávání, ekonomického systému, pracovní pozice nebo jako občana. Důležité ale zůstává, aby si každý našel své místo ve společnosti. Díky osvojení vlastního místa ve společnosti nastává prostor, aby si jedinec mohl začít vytvářet sociální vztahy, tedy **interaktivní dimenze**. Jedná se o individuální vztahy jedince s členy majoritní společnosti, díky kterým zapadá do společnosti nejen strukturálně, ale také sociálně. Dalším krokem k úspěšné integraci je **kulturní dimenze**, tedy osvojení kulturních zvyklostí a znalostí žádoucích při integrování do majoritní společnosti. Zde mohou být velkým zdrojem právě zmíněné sociální interakce. Pokud je jedinec začleněn na všech zmíněných úrovních a začíná se aklimatizovat, osvojuje si návyky majoritní společnosti. Poté může začít hledat vlastní novou identitu, která je nedílnou součástí majoritní společnosti a zasahuje do **identifikační dimenze**. (Bosswick a Heckmann, 2006)

2.3. Teorie perspektivy životního cyklu

V průběhu 60. let minulého století začali sociologové uvažovat o lidském životě jako běžícím cyklu, který je nutné pozorovat od narození až do smrti. G. H. Elder vymezil koncept životního cyklu (*The life course theory*) jako metodologické paradigma. Předmětem jeho výzkumu byl cyklus života ve spojitosti s životními výzvami (dospívání, sociální a jiné změny, možné životní cesty, vzdělání, práce, rodina) a hledáním individuality, tedy vztah jedince a společnosti. (Elder, 1998)

Tato teorie nahlíží na jedince pomocí tří principů: holistické pojetí jedince ve společnosti (tento princip se postupně vytratil), jedinec a sociální struktura se vzájemně ovlivňují a **vzájemná souvislost interakce s věkem**. Třetí princip časového vymezení je hlavním faktorem ovlivňujícím životní dráhy jedinců. Časové vymezení v podobě vývoje jedince v čase je velmi častým měřítkem společensky přípustných činů. (Elder, 1998) Příkladem je hranice dospělosti v 18 letech a veškerá oprávnění s tím nabývající, ale rovněž i vzdělávací systém a jeho kategorizování podle věku.

Samotný aspekt věku lze vnímat ze tří směrů: individuální chronologický (biologický) věk – ukazatel životního stádia a stárnutí, sociální věk – přisuzování rolí a způsobu jednání k biologickému věku, historický věk – umístění na základě historického a geografického místa narození. (Elder, 1998)

V otázce integrace jedince do společnosti je zásadní zejména druhý a třetí směr. Sociální aspekt ukazuje pomyslné škatulky, ve kterých by se měl jedinec příslušící danému věku pohybovat, aby byl v souladu se společenskými nároky. Za příklad uvedu péči o potomka. V 16 letech je běžně potomek v péči rodičů, naopak ve věku 40 let již péče rodiče není příliš obvyklá a může být společností považována za nestandardní.

Samotnou teorii pak vymezují čtyři dimenze, které ukazují životní cyklus v jednotlivých výsledných bodech dle sociálních interakcí, společně pak tyto body vytvářejí výsledný obraz lidského životního cyklu. (Elder, 1998)

1. Umístění v čase a prostoru – historické a kulturní zázemí.
2. Propojené životy – výsledky interakce jednotlivců s jeho sociálním okolím.
3. Lidské jednání – dosahování individuálních cílů a osobní identita.

4. Načasování – vhodná doba akumulace nebo využití konkrétního zdroje/kapitálu. (Havlíková, 2007)

Výše uvedené dimenze jsou zásadní pro přirozený lidský vývoj a jejich narušení může vést k negativním dopadům. Pro všechny migrující představuje změna kulturního zázemí nesmírný zásah do jejich vývoje. Stejně tak mohou být výsledky interakcí migrujících v novém prostředí odlišné, než by byly za běžných podmínek v jejich původním prostředí. Z hlediska formování individuálních cílů může rovněž dojít k mnoha změnám. Se změnou zázemí může být jedinci zamezeno plnit své dosavadní cíle a také může dojít k nabourání formování osobní identity. Všechny výše zmíněné aspekty jsou nesmírně důležité pro přirozený lidský vývoj, a to i v rámci procesu integrace.

Tyto aspekty se shodují i s výše uvedenými dimenzemi integrační teorie Bosswicka a Heckmanna (2006). Díky společným aspektům těchto dvou teorií lze uvažovat o integraci ve spojitosti s lidským vývojem/životním cyklem.

2.4. Teorie vynořující se dospělosti

S teorií vynořující se dospělosti (*Emerging adulthood*) poprvé přišel americký psycholog J.J. Arnett. Jedná se o přechodné období z adolescence do dospělosti, nejčastěji vymežované věkem 18-25 let (někdy i 18-30 let).

Arnett nahlíží na přechodné období do dospělosti z hlediska společenských, kulturních a sociálních změn, díky kterým je dnešní doba velmi specifická. S přelomem století došlo k významným změnám (globalizace světa, vývoj technologií, přístup k informacím, obecně více možností). „*Jak jsme viděli, většina mladých lidí v tomto věkovém období by nesouhlasila s tím, že dosáhli dospělosti.*“ (Arnett, 2000, s. 477). Mladí lidé, kteří spadají do této skupiny se sice ještě necítí jako dospělí, ale zároveň ani jako adolescenti. Věkové ohraničení adolescence je velmi individuální, ale nejčastěji je podmiňované biologickými aspekty vývoje člověka, nebo právním aspektem dovršení 18 let. Fyziologické a právní podmínky jsou poměrně jasně vymezené, ale co se týče psychologického vývoje, zde je dospívání mnohem komplexnějším tématem. Mění se obecný pohled na dospělost, její projevy u adolescentů a mladých dospělých a také jak jsou celkově vnímáni svým okolím.

Dalším důležitým aspektem této teorie je pohled mladých lidí na sebe samotné. „*Vnímají se jako lidé, kteří postupně vstupují do dospělosti...termín emerging vystihuje dynamiku, proměnlivost a plynulost tohoto období...*“ (Arnett, 2000, s. 477). Přechodné období se

vyznačuje prozkoumáváním vlastní identity a zkoušení nových věcí, s čím souvisí určitá nestabilita, která zkoumání provází. Jedinec je zaměřený na sebe a velmi silně vnímá potřebu naplnění svých tužeb.

Vynořující se dospělost se odvíjí od dospívání a vývoje jedince, a proto může migrační a integrační zkušenost ovlivnit vynoření dospělosti u MVUU.

3. Popis zásadních veřejněpolitických dokumentů

Následující kapitola pojednává o informativním popisu jednotlivých veřejněpolitických dokumentů, které se vztahují k předmětu výzkumu a byly v jeho průběhu využity. Níže jsou v tabulce uvedeny všechny zmíněné dokumenty v časové posloupnosti, vyjma Zpráv o migraci, které vycházely zpětně po uplynutí daného období.

3.1. Souhrn uvedených dokumentů v časové ose vývoje konfliktu

Tabulka č.5: Časová osa vývoje konfliktu a uspořádání dokumentů

Časová osa	
24. únor 2022	Počátek Ruské invaze na Ukrajině
4. března 2022	Rada EU zavádí dočasnou ochranu na celoevropské úrovni v souladu se směrnicí 2001/55/EU
	Vyhlášen nouzový stav na území ČR
21. března 2022	V platnost vyšel zákon Lex Ukrajina (<i>kapitola 3.2</i>)
13. dubna 2022	Vláda ČR stanovila strategické priority ke zvládnutí ukrajinské vlny (<i>kapitola 3.5</i>)
30. června 2022	Úprava Zákona č. 67//2022 Sb. (Lex Ukrajina) o opatřeních v oblasti vzdělávání (<i>kapitola 3.2</i>)
24. ledna 2023	Další úprava zákona č. 67/2022 Sb. (Lex Ukrajina) o opatřeních v oblasti vzdělávání (<i>kapitola 3.2</i>)

(Tabulka: autor práce, Zdroj: níže uvedené dokumenty)

3.2. Lex Ukrajina

Lex Ukrajina je reakcí na rozhodnutí Rady EU ve smyslu směrnice 2001/55/ES o zavedení dočasné ochrany pro přecházející z Ukrajiny. Jedná se o 3 samostatné normy, které byly zrychleně projednány Poslaneckou sněmovnou (dále jen „PS“), podepsány Prezidentem České republiky a vstoupily v platnost 21. března 2022 s účinností do 31. března 2023. (Chrzová, 2022) „*Lex Ukrajina se vztahuje pouze na osoby, kterým byla poskytnuta dočasná ochrana v souvislosti s válkou na Ukrajině nebo kterým bylo uděleno vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území ČR.*“ (Ptáčková, Zachvatošín et al., 2024) Z toho

vyplývá, že se nevztahuje na osoby s ukrajinským občanstvím, které již v ČR pobývaly před začátkem ruské invaze.

První normou, navrženou Ministerstvem Vnitra (dále jen „MV“), je Zákon č. 65/2022 Sb., *Zákon o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaných invazí vojsk Ruské federace*. Zákon upravuje podmínky udělování dočasné ochrany cizinců, poskytování ubytování, asistovaný dobrovolný návrat, poskytování zdravotnických služeb a další. (ČR, 2022a)

Druhou normou navrhlo Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“). Jedná se o Zákon č. 66/2022 Sb. *Zákon o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaných invazí vojsk Ruské federace*. Zákon upravuje opatření v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s válkou na Ukrajině. (ČR, 2022b)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) navrhlo třetí normu, a to Zákon č. 67/2022 Sb., *Zákon o opatřeních v oblasti školství v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaných invazí vojsk Ruské federace* (ČR, 2022c)

Pro výzkum jsou změny v oblasti vzdělávání v souvislosti s cílovou skupinou MVUU zásadní. V oblasti školství došlo k úpravám v souladu se školským zákonem. S ohledem na cílovou skupinu, tedy vzdělávání na SŠ, se jedná o následující úpravy:

- Možnost nahrazení vzdělávacího programu jiným individuálním programem dle potřeb žáka;
- rovnoměrné přiřazování žáků do nesegregovaných tříd, pokud to není možné, lze dočasně umístit žáky od segregované třídy a přemístit do nesegregované, jakmile to lze;
- ředitel je povinen zajistit postupné zapojování žáků;
- žáci mohou být přijímáni i do již probíhajícího prvního ročníku;
- v přijímacím řízení lze doložit předchozí získané vzdělání dokladem nebo čestným prohlášením, pokud není možné doklad doložit;
- termíny a lhůty nemusí být v souladu se školským zákonem, pokud je jejich naplnění neumožněno. (ČR, 2022)

Společně s úpravami zákona vydalo MŠMT metodiku *Komentáře k Zákonu Lex Ukrajina pro oblast regionálního školství* (MŠMT, 2022a), shrnující veškeré změny.

3.3. Metodiky MŠMT

MŠMT vytvořilo portál „edu.cz“, související se změnami zavedenými Lex Ukrajinou a obsahující další podstatné informace ohledně vzdělávání žáků cizinců (MŠMT, 2024). Školy by zde měly najít potřebné informace, důležité kontakty a různé metodické materiály jako metodiku České školní inspekce k integraci a vzdělávání ukrajinských dětí a žáků a metodiku k začleňování ukrajinských dětí od Národního pedagogického institutu ČR. Ministr školství, mládeže a tělovýchovy (pro období prosinec 2021 až červen 2022) Petr Gazdík také rozeslal dva konkrétní materiály:

- *Vzdělávání ukrajinských dětí v ČR*: metodika MŠMT jako pomocný materiál s postupy při začleňování a rady, jak zvládat jazykové bariéry,
- *Příručka pro školy v době katastrofické události*: příručka od Národního ústavu duševního zdraví obsahující konkrétní aktivity nápomocné s otevíráním důležitých témat. (MŠMT, 2024)

Obě tyto metodiky se zaměřují spíše na děti ve věku žáků základních škol, kterým je školství povinno poskytnout základní vzdělání, dle školského zákona.

3.4. Zprávy o migraci 2022 a 2023

Zpráva o migraci je prostředek k informování o vývoji v oblasti migrace, jenž vychází jednou za čtvrt roku. Informace obsažené v těchto zprávách shrnují vždy uplynulé období z hlediska počtu příchozích migrantů v souvislosti s přístupem české migrační politiky.

Válečná krize na Ukrajině začala koncem února 2022, příliv válečných uprchlíků se tedy projevuje ve zprávách o migraci se začátkem roku 2022. Hlavní roli, týkající se integrace prchajících zastávají krajská Centra na podporu integrace cizinců, která zřizuje Správa uprchlických zařízení ve všech krajích, mimo Prahu, Brno, Ústí nad Labem a Hradec Králové, kde mají integrační centra jiného zřizovatele. Tato centra tvoří komplexní síť v rámci ČR a nabízejí zejména sociální a právní poradenství, kurzy ČJ, sociokulturní kurzy, tlumočení a adaptačně-integrační kurzy. V souvislosti s velkým přísunem uprchlíků byl zřízen koordinační orgán Národní asistenční centrum pomoci Ukrajině a také Krajská asistenční centra pomoci Ukrajině, která slouží k udělování dočasné ochrany, poradenské

činnosti s hledáním zaměstnání, první pomoc, psychologická pomoc, ale i praktických záležitostí (hledání lékaře, zápis do škol, zajištění ubytování) (MV ČR, 2022a). V tabulkách č.6 a č.7 je uveden vývoj počtu registrovaných uprchlíků v časovém vymezení od počátku války do konce roku 2023 v ČR (data vyjadřují stav k poslednímu dni v daném měsíci).

Tabulka č.6: Počty registrovaných osob s cizí státní příslušností v ČR pro rok 2022

Rok 2022	Počty registrovaných ke konci daného měsíce	
	s cizí státní příslušností	z toho Ukrajinské příslušnosti
březen	922 516	452 657
červen	1 053 568	579 843
září	1 091 098	615 616
prosinec	1 116 154	636 282

(Tabulka: autor práce, Zdroj: Zprávy o migraci 2022)

Počet příchozích se navyšuje mezi prvním a druhým čtvrtletím poznání víc, než mezi třetím a čtvrtým čtvrtletím roku 2022. Zde se zcela jednoznačně projevují první měsíce, kdy migrační krize začala a přísun ukrajinských uprchlíků byl nejvyšší.

Tabulka č.7: Počty registrovaných osob s cizí státní příslušností v ČR pro rok 2023

Rok 2023	Počty registrovaných ke konci daného měsíce	
	s cizí státní příslušností	z toho Ukrajinské příslušnosti
březen	1 010 692	527 268
červen	1 036 798	551 113
září	1 028 411	553 011
prosinec	1 065 740	574 447

(Tabulka: autor práce, Zdroj: Zprávy o migraci 2023)

Za první čtvrtletí 2023 došlo oproti roku 2022 k poklesu počtu cizinců o 9 %, a to zejména z důvodu zániku části dočasných ochran, které si jejich držitelé neprodloužili. Dle dat Evropské agentury EU+ má ČR k březnu 2023 největší počet registrovaných osob s udělenou dočasnou ochranou na obyvatele v EU. (MV ČR. 2023)

3.5. Strategie vlády ČR

Integrační politika je zakotvená v základním integračním dokumentu „*Koncept integrace cizinců*“, který se pravidelně aktualizuje (poslední verze s názvem „*Ve vzájemném respektu*“ je z roku 2016). Ukrajinská migrační krize je velmi specifická, proto v dubnu 2022 Vláda ČR schválila strategický materiál „*Stanovení strategických priorit Vlády ČR ke zvládnutí uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu*“ přímo k řešení této uprchlické krize. Na jeho plnění dohlíží národní koordinátor, jímž byl jmenován ministr vnitra Vít Rakušan. Mezi priority této koncepce patří mimo jiné **integrace a školství**. (MVČR, 2022b)

Strategie vytyčuje tři na sebe navazující fáze ke zvládnutí této krize. V první fázi (0-30 dní od počátku konfliktu) byly zásadní: základní životní potřeby a veškerá humanitární pomoc. Druhá fáze (30-180 dní) už zahrnovala adaptaci uprchlíků: jazyk, vzdělávání, bydlení, zaměstnání apod. s důrazem na soudržnost společnosti. S poslední fází (180-360 dní) už přichází dlouhodobá řešení. Pro tuto práci jsou důležité zejména oblasti adaptace, školství a právo na vzdělání za obdobných podmínek jako občané ČR pro všechny děti a mladistvé s udělenou dočasnou ochranou. (MVČR, 2022b)

Nezbytné pro vzdělávání příchozích z Ukrajiny je intenzivní jazyková příprava a adaptace na české prostředí. Efektivní adaptační aktivity mohou výrazně snížit budoucí náklady na adaptaci uprchlíků do českého vzdělávacího systému. Tyto aktivity by se měly odehrávat neformálně ve spolupráci se školskými zařízeními a neziskovými organizacemi. Nedílnou součástí je rovněž vzdělávání pedagogických pracovníků ve spolupráci s MŠMT. (MVČR, 2022b)

4. Metodologie

4.1. Výzkumné cíle, otázky, metoda

Hlavním cílem této práce je *identifikovat nejčastější problémy a výzvy integrace mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků*, na což navazuje hlavní výzkumná otázka.

- *Jaké jsou nejčastější problémy a výzvy integrace mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků?*

K zodpovězení hlavní výzkumné otázky jsem stanovila následující podotázky.

- Jaké jsou příčiny nejčastějších problémů v integraci cílové skupiny?
- Jaké jsou hlavní nedostatky integrační politiky ve vztahu k cílové skupině?
- Jaký vliv má emigrace, jakožto životní výzva, na životní cyklus jedince?
- Jaký vliv má integrace na průběh dospívání jedince?

Vedlejším cílem práce je *odhalení nedostatků a slabín vzdělávací politiky ve vztahu k mladistvým válečným ukrajinským uprchlíkům*, k čemuž jsem stanovila následující výzkumnou otázku.

- Jaké jsou hlavní nedostatky vzdělávací politiky ve vztahu k cílové skupině?

Metodologický přístup jsem zvolila kvalitativní, jelikož je téma nové a neprobádané. Nejprve budu analyzovat a zpracovávat data o užší cílové skupině a až poté vyvozovat závěry, k čemuž se hodí induktivní metoda, proto je kvalitativní přístup vhodnější. (Švaříček, Šed'ová, 2007)

4.2. Výzkumný design, data, analýza

Výzkumným designem této práce je **případová studie**, tedy detailní studium případu se snahou zachytit jeho složitost (Yin, 1981). Předmětem výzkumu u případové studie je složitý sociální jev, který je ohraničený místem i časem. Podstatou případové studie je zkoumání jevu v jeho přirozeném prostředí a snaha interpretovat interakce případu a jeho okolí. Badatel čerpá data z více informačních zdrojů a také využívá veškeré dostupné metody sběru dat (pozorování, rozhovory, analýza dokumentů a další). Případové studie se liší dle svých výstupu na: deskriptivní – poskytující narativní zprávy, exploratorní – průzkum neznámého případu a jeho struktury, explanatorní – komplexní vysvětlení případu rozkrýváním

příčinných řetězců, evaluační – hodnotící analýza samotného případu. (Švaříček, Šed'ová, 2007)

Předmětem tohoto výzkumu je problematika integrace mladistvých uprchlíků prchajících před válkou na Ukrajině. Cílem této práce je identifikovat problémy integrace cílové skupiny a jejich příčin v kontextu české integrační a vzdělávací politiky. Cílová skupina je ohraničená na mladistvé uprchlíky, 15-18 let, prchajících před válkou na Ukrajině. Zároveň je zkoumaný jev ohraničen místem (ČR) i časem (od počátku války na Ukrajině, tedy od 24. února 2022, do konce roku 2023). Zkoumaný jev je nové, nepříliš neprobádané téma, jedná se tedy o **exploratorní studii**. Samotný sběr dat rozděluji na dvě fáze.

4.2.1. Metoda sběru dat

Podstatou *první fáze* je tzv. desk research⁸, který spočívá ve vyhledávání a zpracování dat, která lze sesbírat „od stolu“ (eGovernment, 2024). Pro účely této práce jsou použita sekundární data, např. vědecké články, výzkumné studie, odborná literatura, legislativní dokumenty, veřejně dostupné statistiky a další. Díky širokému výběru jsem si utvořila obrázek o problematice výzkumu a byla schopná uskutečnit rozhovory na toto téma. Součástí této fáze je také popis veřejněpolitických dokumentů, které souvisí s výzkumným tématem.

Ve *druhé fázi* získávám primární data uskutečněním explorativního expertní šetření (Vlčková, 2017) prostřednictvím 6 rozhovorů se 7 relevantními experty⁹. Expertní šetření provádím pomocí hloubkových rozhovorů, jelikož problematika je velmi úzká a snažím se o co nejdetailnější vhled do ní. V průběhu rozhovoru dávám prostor respondentům pro jejich vlastní poznatky. Charakter rozhovorů je polostrukturovaný s využitím předpřipravených otázek (*příloha č.2*), které jsou řazeny do tematických okruhů: představení respondenta, fungování organizace/subjektu ve vztahu k cílové skupině, problémy a potřeby cílové skupiny, integrační politika ve vztahu k problematice a závěrečné otázky. Tyto okruhy se vyskytují téměř ve všech rozhovorech, ovšem otázky nejsou vždy identické, jelikož se jedná o různé respondenty z různých sfér. Respondenty vybírám kombinovaně ze začátku metodou vlastního úsudku, poté metodou sněhové koule¹⁰ (Švaříček, Šed'ová, 2007).

---

⁸ Výzkum od stolu

⁹ Jeden rozhovor proběhl současně se dvěma respondenty

¹⁰ Tzv. Snowball Sampling, jedná se o metodu sběru dat, při které jednotliví respondenti doporučují další vhodné respondenty (U.S. National Science Foundation, 2024).

V následující tabulce jsou uvedeni respondenti a několik informací o nich, které jsou rozvedené níže pod tabulkou.

Tabulka č.8: Struktura výběrového vzorku (experti)

	Datum a délka	Pracoviště	Expertíza	Poznámka
Respondent 1 (R1) Anna Marie Vinařická	5.6.2024; 46 minut	CIC ¹¹	Současná ředitelka CICu; působení 1,5 roku	
Respondent 2 (R2) Mykola Pashkov	14.6.2024; 32 minut	UNICEF ¹²	Současný „Youth Engagement Lead“ ¹³ ; působení 18 měsíců	Rozhovor proběhl v angličtině, úryvky jsou autorkou přeloženy
Respondent 3 (R3) Polina Zaitseva¹⁴	14.6.2024; 32 minut	UNICEF	Současná „Youth Participation Consultant“ ¹⁵	Rozhovor proběhl v angličtině, úryvky jsou autorkou přeloženy
Respondent 4 (R4) Martina Škrdlantová	17.6.2024; 52 minut	META ¹⁶	Současná projektová koordinátorka;	
Respondent 5 (R5) Michal Kryl	18.6.2023; 82 minut	NPI ¹⁷	Současný krajský	

¹¹ Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.-Praha (nezisková organizace)

¹² Dětský fond Organizace spojených národů (nezisková organizace)

¹³ Vedoucí pro zapojení mládeže

¹⁴ Rozhovor s R2 a R3 proběhl zároveň, respondenti se střídali v odpovídání na položené otázky

¹⁵ Konzultantka pro zapojení mládeže

¹⁶ Podpora příležitostí ve vzdělávání META, o.p.s. (nezisková organizace)

¹⁷ Národní pedagogický institut České republiky (přímo řízená organizace MŠMT)

			koordinátor pro žáky cizince pro Prahu a Středočeský kraj; působení 4 roky	
Respondent 6 (R6) Edita Hyková-Šírková	21.6.2024; 28 minut	OSPOD ¹⁸	Současná kurátorka trestné činnosti dětí a mládeže; působení 8 měsíců	
Respondent 7 (R7) Alina Sivak	20.6.2024; 43 minut	Hnízdo ¹⁹	Současná vedoucí projektu Hnízdo, působení 1 rok	

(Tabulka: autor práce)

Respondenti jsou částečně zaměstnanci neziskového sektoru, mezi ty patří A. M. Vinařická, M. Pashkov, P. Zaitseva, M. Škrdlantová a A. Sivak, přičemž se jedná o 4 odlišné neziskové organizace. Druhou částí jsou zaměstnanci státní správy, jimiž jsou E. Hyková-Šírková a M. Kryl. Díky tomuto rozložení jsou data sesbírána z různých perspektiv a vytváří tak komplexní pohled na problematiku. Nyní stručně představím místa pracovního působení respondentů.

R1 – Anna Marie Vinařická působí jako ředitelka Centra pro integraci cizinců (dále jen „CIC“) v Praze, které se zaměřuje na podporu integrace cizinců. Poskytují sociální a pracovní poradenství, kurzy ČJ, volnočasové aktivity a dobrovolnický program. (MPVS, 2024)

R2 – Mykola Pashkov je vedoucím pro zapojení mládeže pro Projekt CESTY pod záštitou UNICEF. CESTY (*Pathways*) jsou začínajícím projektem, který má pomoci mladým

¹⁸ Orgán sociálně-právní ochrany dětí (působnost MPVS)

¹⁹ Hnízdo projekt určený k zlepšení začleňování mladistvých z Ukrajiny v Praze, Armáda spásy (nezisková organizace)

ukrajinským uprchlíkům (ve věku 15-24 let) nalézt vhodné zaměstnání, které lze kombinovat se studiem. Cílem je umožnit mladým, kteří si musí sami vydělávat, aby mohli pokračovat ve vzdělávání, a rozvíjet tak dále své dovednosti a potenciál. (R2: Pashkov, 2024)

R3 – Polina Zaitseva spolupracuje na projektu CESTY jako konzultantka pro zapojení mládeže.

R4 – Martina Škrdlantová je koordinátorka projektů v neziskové organizaci META, o.p.s. META se zaměřuje na pomoc dětem a mladým lidem cizí státní příslušnosti a na podporu pedagogů, kteří s žáky cizinci pracují. Jejich cílem je dostat mladé cizince do vzdělávacího systému. Za tímto účelem poskytují například celoroční kurz ČJ, sociální poradenství v oblasti vzdělávání pro děti i rodinu, asistence při výběru školy nebo podání přihlášky a další. Martina Škrdlantová je také součástí advokačního týmu, se kterým se snaží prosazovat změny v legislativě a docílit tak systémové podpory mladých cizinců ucházejících se o studium. (R4: Škrdlantová, 2024)

R5 – Michal Kryl působí jako krajský koordinátor Národního pedagogického institutu (dále jen „NPI“) pro žáky cizince v Praze a Středočeském kraji. NPI je prostředníkem mezi MŠMT a školami. Jejich agendou je podpora a vzdělávání pedagogů skrze různé metodiky, školení, přímé intervence na školách, služby překladů a tlumočení a další. (R5: Kryl, 2024)

R6 – Edita Hyková-Šírková pracuje jako kurátorka trestné činnosti dětí a mládeže na Orgánu sociálně-právní ochrany (dále jen „OSPOD“) dětí pro Prahu 6. OSPOD poskytuje preventivní poradenství a péči o děti z hlediska sociálního a právního hlediska a případně pomáhá rodičům odstraňovat nedostatky a ohrožující skutečnosti. (R6: Hyková-Šírková, 2024)

R7 – Alina Sivak působí jako vedoucí projektu *Hnízdo* pro Armádu spásy. Hnízdo je sociální projekt zaměřující se na mladé Ukrajince (15-20 let), kteří přišli do ČR bez doprovodu. Jejich snahou je suplovat roli zákonného zástupce mladistvých, například v komunikaci s úřady a jinými orgány. (R7: Sivak, 2024)

4.2.2. Metoda analýzy dat

Sesbíraná data z rozhovorů analyzuji pomocí metody tematického kódování, při které vytvářím kódy podle témat, která se v rozhovorech opakují. Tato jednotlivá témata shlukují do nadřazených kategorií (Naeem, Ozuem, et al., 2023). Příslušné kategorie souvisí s tematickými okruhy, které užívám ve scénářích k rozhovorům (*příloha č.2*). Kódy a

kategorie analyzují za účelem nalezení logických souvislostí mezi jednotlivými rozhovory (Švaříček, Šedřová, 2007). Tímto způsobem analyzují jednotlivé problémy integrace MVUU, jejich příčiny a také nedostatky integrační a vzdělávací politiky ve vztahu k cílové skupině.

4.3. Diskuze validity, etické souvislosti výzkumu

U výzkumu je důležité, aby byl přínosný pro vědeckou komunitu a dodržoval určité etické aspekty výzkumu (Švaříček, Šedřová, 2007), z toho důvodu kladu důraz na důkladný desk research a další nastudování sekundární literatury a jejich relevantnost k tématice.

Za důležité pro tuto práci považuji správné identifikování nejčastějších výzev a problémů cílové skupiny a skutečné reflektování reality dle sesbíraných dat. V expertním šetření považuji za zásadní sesbírat dostatek dat od relevantních expertů s využitím jejich odlišných perspektiv na problematiku. V analýze dat odlišuji přepis dat a vlastní interpretaci, díky čemuž tvořím unikátní myšlenkový blok (Švaříček, Šedřová, 2007), a poskytuji zajímavý výsledek, který přinese nové poznání, přičemž zjištěná skutečnost není nijak pozměněna.

Ve vztahu k respondentům je důležité myslet především na jejich bezpečí. Rozhovory jsou podmíněné dobrovolným podepsáním informovaného souhlasu (*příloha č.3*), který respondentům umožňuje kdykoliv přerušit nahrávání rozhovoru, nezodpovědět na určité otázky a vyhrazuje jim právo na následnou autorizaci. Výsledné autorizované přepisy všech rozhovorů jsou uschované u autorky. Identifikace jmen všech respondentů probíhá s jejich souhlasem. Sesbíraná data i celá práce je zpřístupněná volně k nahlédnutí všem respondentům i široké veřejnosti. Důležitým atributem mezi tazatelem a respondentem je vzájemná důvěra a respekt. Ve vztahu k vědecké komunitě považuji práci za přínosnou.

5. Empirická část

Hlavním cílem práce je: *identifikovat nejčastější problémy a výzvy integrace mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků*. Následující kapitoly pojednávají o výsledcích (tj. primárních datech) expertního šetření. Ty interpretuji v souvislostech sekundárních dat, za účelem naplnění hlavního cíle této práce. Výsledky šetření rozdělují do tematických kapitol na: nejčastější problémy cílové skupiny, nejčastější příčiny vybraných problémů, nedostatky české integrační politiky a nedostatky vzdělávací politiky. Jednotlivé problémy a příčiny jsou uváděny v souvislostech celého výzkumného problému.

5.1. Nejčastější problémy cílové skupiny

Cílem této práce je zjištění nejčastějších problémů integrace MVUU. Výzkum objevil mnoho problémů v integraci této cílové skupiny, zde uvádím ty, které vyplynuly z výpovědí respondentů ve spojení se sekundárními daty a které rovněž považuji za nejzásadnější. Jedná se o problémy: jazyková bariéra, nedostatek MVUU studujících na českých SŠ, ohrožený well-being MVUU, mimosystémová MVUU a vzájemné porozumění kultur. Jednotlivé problémy analyzuji níže.

5.1.1. Jazyková bariéra

Jak je zmíněno v kapitole 2.1.2, jazyk patří mezi základní prvky integrace. Dle ředitelky Centra integrace cizinců, je znalost jazyka „...*naprosto klíčovej prvek integrace*“ (R1: Vinařická, 2024). Pro vstup do české společnosti je znalost českého jazyka zcela zásadním požadavkem, avšak je zapotřebí rozlišovat schopnosti každého jednotlivce.

Teorie ledovce Jima Cumminse (2001) rozlišuje jazykové znalosti na dvě podkategorie. Základní interpersonální komunikační schopnost (dále jen „BICS“) a kognitivní akademické jazykové dovednosti (dále je „CALP“). BICS představuje základní komunikační jazyk, který se vyvíjí v každodenních běžných komunikacích, přičemž jeho vývoj trvá většinou 2 až 3 roky. Naproti tomu CALP je „vyšší“ akademický jazyk, který se u jedince rozvíjí prostřednictvím zkoumání, přemýšlení a hledání řešení, a to převážně při procesu učení se novým věcem. Vývoj zde může trvat 5, ale také až 10 let.

Nejprve je tedy potřeba osvojit si BICS na dostatečné úrovni, aby bylo možné navázat s CALP, který středoškolské vzdělávání vyžaduje. Ukrajinská mládež má ovšem značnou výhodu díky mnoha podobnostem češtiny a ukrajinštiny. „...*jsou podobný jazyky, maj stejný pády, koncovky...*“ (R5: Kryl, 2024), ale je zapotřebí intenzivní výuky jazyka, která je

podpořená jeho praktickým užíváním v běžném životě. „...*Myslím, že klíčem je praxe ...*“²⁰ (R2: Pashkov, 2024).

Jazykové schopnosti na určité úrovni jsou zcela zásadním požadavkem ke vstupu na SŠ. V případě ukrajinských uchazečů o středoškolské studium jeho nedostatečná znalost představuje zásadní nevýhodu oproti českým uchazečům, „...*mají jazykovou bariéru, neumí česky a bez ní nemůžou na střední školu nastoupit.*“ (R4: Škrdlantová, 2024). Pokud se podíváme na učení jazyka v souvislosti s teorií J. Cumminse (2001), je patrné, že jazykové znalosti mladistvých nemohou být za dobu pobytu v ČR dostatečně rozvinuté, aby byli schopni pochopit kontext všech vyučovaných předmětů a je potřeba tyto znalosti rozvíjet. „*Oni vlastně v tom cizím jazyku, nedokážou rozdělit důležitá informace, a ne úplně důležitá informace...*“ (R5: Kryl, 2024).

Výuku českého jazyka pro cizince poskytuje v ČR mnoho neziskových organizací. Příkladem je zmíněná nezisková organizace CIC, která poskytuje mladistvým dvoutměsíční jazykové kurzy (R1: Vinařická, 2024). Dále pak META, o.p.s. – Podpora příležitostí ve vzdělávání, jejíž stěžejní službou je roční přípravný jazykový kurz, který mladistvé připraví ke studiu na střední škole (R4: Škrdlantová, 2024). Výsledky roční intenzivní výuky jsou velmi pozitivní. „...*v případě ukrajinsky mluvících studentů je pokrok... velmi rychlý.*“ (R4: Škrdlantová, 2024). Jazykové kurzy na více úrovních zprostředkovává a financuje také UNICEF Česká republika (R2: Pashkov, 2024). Učení jazyka prostřednictvím jazykových kurzů je velmi dobrou přípravou k budoucímu studiu na SŠ, avšak nabídka těchto kurzů zdaleka neodpovídá jejich poptávce „...*je velké množství dospívajících, pro které vhodné služby a kurzy opravdu nejsou a nestačí.*“ (R4: Škrdlantová, 2024).

Vzhledem k vysokým počtům ukrajinským migrantů (*kapitola 1.2*), mají MVUU kolem sebe velké množství lidí, kteří mluví jejich rodným jazykem. Zcela přirozeně tak tíhnou spíše k místní ukrajinské komunitě. „...*Myslím, že Ukrajinci jsou si zde bližší s Ukrajinci, a ne s jinými národnostmi... Najít přátele je opravdu těžké...*“²¹ (R2: Pashkov, 2024), „...*oni se spíš vlivají do ukrajinských komunit, protože právě kvůli tomu jazyku.*“ (R7: Sivak, 2024). Pro MVUU je velmi důležité být součástí kolektivu (*kapitola 2.1*). Neznalost českého jazyka představuje skutečně zásadní překážku v navazování nových vztahů s českými vrstevníky. Proto často vyhledávají vlastní kruhy, ve kterých tuto bariéru nemají. Zde narážíme na

---

²⁰ „*I think practice is the key...*“

²¹ „*I think that Ukrainians are more close to Ukrainians here and not to other nationalities... Finding friends is really hard...*“

interaktivní dimenzi teorie integrace podle Bosswicka a Heckmana (2006), jejíž podstatou je navazování individuálních vztahů jedince s členy majoritní společnosti. Pokud budou MVUU izolovaní ve vlastních kruzích, nebudou moci sociálně zapadnout do české společnosti. Také z hlediska Elderovy teorie životního cyklu (1998) nelze bez interakcí dosáhnout vývojové dimenze *propojení životů* a lidský vývoj MVUU je neúplný. Dostatečná znalost jazyka by zajistila, že se MVUU nebudou izolovat do svých kruhů a budou se více integrovat do české společnosti.

5.1.2. Nedostatek mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků na SŠ

Za účelem zamezení jejich „vlastní“ izolace je potřeba dostat mladistvé do vzdělávacího procesu, z toho důvodu, je vzdělávání dalším ze zásadních prvků integrace cizinců do společnosti. „...*pokud jsou ve škole, tak oni vlastně zažívají tu integraci v té škole...*“ (R5: Kryl, 2024). Ve školském prostředí se mladiství vyskytují v kolektivu svých vrstevníků a přirozeně dochází mezi nimi k různým interakcím, díky kterým se přibližují ke svým spolužákům. „...*vlivaj se právě jako k těm spolužákům, když už jsou teda na škole a tak dále.*“ (R7: Sivak, 2024). Díky jazykovým kurzům, např. již zmíněný intenzivní roční jazykový kurz, který poskytuje META, je větší šance na úspěšné zdoání přijímacích zkoušek (R4: Škrdlantová, 2024).

Zaměříme-li se pouze počty těch, kteří si odchodili základní vzdělání na Ukrajině, čísla jsou ve skutečnosti mnohem nižší (*kapitola 2.1.3*) a zde narážíme na velký problém. „*Na středních školách zatím je jenom mizivé množství dětí z Ukrajiny, je to velmi malé procento ...pokud se je nepodaří dostat do školy, tak je jejich integrace do společnosti mimo školu neskutečně obtížná.*“ (R4: Škrdlantová, 2024). Jak již bylo zmíněno, školské prostředí je skutečně velmi důležitým prvkem integrace, ale „*je to strašně těžké pro ty děcka se na tu střední školu dostat...*“ (R1: Vinařická, 2024). V případě, že se MVUU nedostanou do vzdělávacího systému, hrozí jim „...*že prostě zůstanou bezprizorní někde jako úplně mimo systém... že prostě oni se nedostanou na tu střední školu...*“ (R1: Vinařická, 2024). Pro cizince, kteří neovládají naši řeč je velmi náročné zorientovat se v systému přijímání do škol. V této oblasti působí v ČR zmíněné neziskové organizace META, CIC a další, které pomáhají cílové skupině i s orientací ve vzdělávacím systému. Právě tyto neziskové organizace poskytují cílové skupině podporu, kterou v přijímacím procesu potřebují a sledávají se s úspěšností v jejich přijetí na SŠ. „*U našeho ročního kurzu se to stává v naprosté většině případů.*“ (R4: Škrdlantová, 2024).

Ovšem ani úspěšné přijetí na SŠ není pro MVUU absolutní výhrou, „*i když se všechno tohle podaří, tak na konci stojí maturitní zkouška...*“ (R4: Škrdlantová, 2024). Velmi často se tedy stává, že jazykové schopnosti uchazeče neodpovídají jeho celkovému potenciálu ke studiu a je nucen přistoupit ke studiu nepreferované školy. „*...talentovaný děti, který chtějí prostě na, já nevím, na nějaké gympl... velmi často končí na těch učilištích, kde zkrátka ten jazyk asi není tolik důležitý...*“ (R1: Vinařická, 2024). To samozřejmě může postupně vést k úplné ztrátě motivace, vyhoření, nebo dokonce k zanechání studia. „*V prvním ročníku střední školy se to děje asi nejčastěji...*“ (R4: Škrdlantová, 2024). Tímto způsobem dochází k obrovskému mrhání potenciálem těchto mladých lidí. Zamyslíme-li se nad tím v dlouhodobém horizontu, přicházíme tím i o budoucí vzdělané a prospěšné členy společnosti. V souvislosti s teorií integrace Bosswicka a Heckmana (2006) není naplněna *strukturální* dimenze, tedy nalezení správného a prospěšného místa ve společnosti. V případě MVUU dochází často ke strukturálnímu nezačlenění do společnosti. Pro příslušníky cílové skupiny toto znamená nenaplnění vývojové dimenze *načasování* podle Elderovy teorie životního cyklu (1998), jelikož není využit konkrétní zdroj/kapitál jedince ve vhodné době. U teorie Bosswicka a Heckmana (2006) rovněž dochází k nenaplnění *identifikační* dimenze, zejména z důvodu celkové nutnosti přenastavení individuálních cílů, vzhledem k nucené migraci (Demuth, 2000). Také nevzdělávání nebo studium nepreferované školy představuje narušení individuálních cílů a priorit. „*všechny jejich sny šly, pardon, do háje.*“ (R7: Sivak, 2024). Z toho vyplývá, že dochází i k narušení dimenze *lidského jednání* dle Elderovy teorie životního cyklu (1998).

5.1.3. Well-being cílové skupiny

Adolescence je velmi specifický věk, kdy dochází k osamostatňování od rodičů, a i proto je pro adolescenty nesmírně důležité být součástí kolektivu a navazovat vazby (*kapitola 2.1*). V současnosti v souvislosti s mladou generací velmi často hovoříme o tzv. well-beingu²². V případě MVUU má válečná a migrační zkušenost bezpochyby negativní vliv na jejich well-being, proto je „*podpora well-beingu, toho, aby se tady cítili přijatí, aby se tady cítili v bezpečí*“ (R4: Škrdlantová, 2024), zcela zásadním prvkem integrace.

Dle Martiny Škrdlantové (2024) „*jsou obzvláště zranitelní... mají migrační zkušenost, mají třeba nějaké trauma válečné...Přišli v období dospívání, které je samo o sobě velmi*

---

²² Well-being je výslednicí subjektivní emocionální reakce na prožitky pohody z událostí a okolností (Kim-Prieto, Diener et al., 2005)

zranitelné... tahle generace dětí zažila i covidovou izolaci a po mnoha měsících, které ve svých zemích strávily online studiem kvůli covidu, nastalo v případě ukrajinských uprchlíků období, kdy zase přišlo online studium kvůli válce...“ (R4: Škrdlantová, 2024). Zmíněné zkušenosti, kterými si museli projít, společně vytváří velmi nepříznivé podmínky pro dospívání a zdravý vývoj. Z těchto důvodů je well-being u některých MVUU na nízké úrovni.

Válečná a migrační zkušenost má zásadní vliv na psychické zdraví jedince (*kapitola 2.1.1*). Psychické zdraví je v současnosti velmi rozšířeným problémem celkově u mladistvých. *„...že i u českých žáků v dospívajícím věku narůstá různých psychických problémů.“* (R4: Škrdlantová, 2024). Bohužel psychologická pomoc v současnosti není dostačující ani pro českou mládež, čekací lhůty dosahují i několik měsíců (Gajdošíková, Chum et al., 2023). U MVUU se tyto potíže ovšem projevují individuálně a v různém měřítku. *„Podle mě jsou poznamenáni všichni... Každého dožene a vždycky záleží kdy.“* (R7: Sivak, 2024). Právě tyto individuální potřeby z hlediska duševního zdraví mohou mít vliv na celkový vývoj jedince a jeho dospívání. Ve spojitosti s teorií vynořující se dospělosti dle Arnetta (2000) lze uvažovat o potenciálním vlivu na vynořování dospělosti. Z hlediska této teorie mladiství vnímají sebe jako jedince postupně nabývajících dospělosti. V případě MVUU dochází velmi často ke dvěma nastávajícím případům, jak se vynořuje jejich dospělost. Část z nich se musí postavit na vlastní nohy nebo se stát živitelem rodiny. *„...máme ty, co právě jsou jako já jsem hlava rodiny...“* (R7: Sivak, 2024). U nich je více než jasné, že kvůli okolnostem byli nuceni začít se chovat více „dospěle“. *„...dojde k nějakému předčasnému vyspění... to by se prostě nemělo dít...“* (R1: Vinařická, 2024). Takové přeskočení období adolescence má významný vliv na budoucí vývoj jedince. Druhá část naopak velmi často „zamrzne“ v jednom bodě. *„...z toho klienta se najednou stane jako dítě... nechce nic, postarejte se o mně.“* (R7: Sivak, 2024). V tomto případě se může dospělost vynořit naopak o něco později, než by tomu bylo běžně a jedinec může působit až nevyspěle na svůj věk.

Mezi další negativní dopady, které se vyskytují u některých příslušníků cílové skupiny patří projevy pasivity a nevěle se integrovat. *„...mají problém vstávat do školy, chodit do školy, zapojovat se do kolektivu, projevuje se třeba pasivita nebo nezájem zapojovat se do samotné výuky...“* (R4: Škrdlantová, 2024). Pasivní přístup zamezuje často jejich účasti ve vzdělávání, důsledkem čehož se nezapojují dostatečně do kolektivu a nemůžou se integrovat mezi vrstevníky. Pasivní přístup se projevuje u některých i absolutní absencí zapojení do

jakékoliv činnosti, „vyloženě leželi v pokoji a nechtěli absolutně nic.“ (R7: Sivak, 2024). Dalším zásadním problémem může být samotný strach z integrování se do nového prostředí, „... kvůli tomu, že se bojí, že to přijde sem a bude zase utíkat.“ (R7: Sivak, 2024). Ve spojení s Arnettovou teorií vynořující se dospělosti (2000) traumatický zážitek u některých jedinců způsobuje opožděné dospívání, ovšem přetrvávající pasivita v dlouhodobém měřítku dospívání ještě více oddaluje.

5.1.4. Mladiství mimo systém

Jak bylo zmíněno v kapitole 5.1.2, pro integraci MVUU je skutečně podstatné, aby se dostali do vzdělávacího procesu, a to přes jazykové kurzy až na SŠ. Stále se v ČR vyskytuje velké množství MVUU (kapitola 2.1.3), kteří nestudují, ač by o to velmi stáli. „...ty, co vlastně pořád se snažej...chtějí studovat...“ (R7: Sivak, 2024).

Z pozice vzdělávacího systému je pohled následující, „...ty děti, co nejsou ve škole, jsou pro nás neviditelní.“ (R5: Kryl, 2024). Podobné stanovisko zastávají i zástupci neziskových organizací. „...je velmi problematické, pro jakékoliv služby, ať už jsou to preventivní nebo další podpůrné, je vůbec najít a nějakým způsobem je podpořit.“ (R4: Škrdlantová, 2024). Ze strany sociální podpory dětí dochází k obdobným potížím, „...pokud nic neprovedou, nebo nepodá někdo podnět k šetření, tak my, jako OSPOD se o nich nedozvíme“ (R6: Hyková Šírková, 2024). Zásadním problémem je tedy nedostatek informací o této cílové skupině, k čemuž u českých dětí dochází méně, jelikož „...jsou dost často navázané na nějaké služby, je na ně lepší dohled přece jenom...“ (R5: Kryl, 2024). Zjištění, kde tito mladiství jsou, je naprosto klíčové k jejich integrování do společnosti. „Já si myslím, že bohužel ty děti, kteří jsou dneska mimo ten systém, tak jsou odepsaní a jejich jediná šance je vlastně se vrátit zpátky.“ (R5: Kryl, 2024).

V mnoha případech potřebují MVUU stálý příjem, aby pomohli se zajištěním sebe nebo své rodiny. „...tyhle mladý lidi musí sami přispívat do rodinného rozpočtu...“ (R1: Vinařická, 2024). Ovšem i v hledání zaměstnání jim brání mnoho překážek. Jednou z nich je úmyslné nepřijímání mladších 18-ti let z důvodu zjednodušení byrokracie, i přesto, že dle Zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, (ČR, 2012) se může nezletilý, který dovršil 15-ti let zavázat k výkonu zaměstnání, má-li dochozenou povinnou školní docházku. „zrovna teď mluvím o 15-ti letý holčině, která prostě hledala práci fakt usilovně spolu s našimi pracovníkama a nikdo jí nebral.“ (R7: Sivak, 2024). Problematická je zejména skupina MVUU, kteří přijeli do ČR bez doprovodu zákonného zástupce a musí se o sebe postarat sami. Díky vyšším

počtům zaměstnaných by stát získal další data o velké části MVUU, která v současnosti chybí.

Výše zmíněné problémy mohou mít velmi negativní následky. Pro MVUU je velmi obtížné sehnat kvalitní zaměstnání. „...z drtivé většiny případů, oni zastávají nekvalifikované práce a jsou ohroženi patologiemi, jsou ohroženi neúspěchem jako takovým.“ (R4: Škrdlantová, 2024). Není-li MVUU umožněno získat zaměstnání legální cestou, jsou nuceni vyhledávat příjem i jinými způsoby. „...oni nejdou do normálního legálního zaměstnání, oni jsou prostě v šedé zóně, v lepším případě, v černý v horším.“ (R5: Kryl, 2024). Stejně tak, pokud není MVUU umožněno řádně studovat, vzniká více prostoru pro jiné patologické činnosti. „Všechny děti jakékoliv národnosti mají ve svém věku podobné problémy. Zkoušejí, kam až mohou zajít a kam až mi dospějí, jim posuneme nastavené hranice.“ (R6: Hyková Šírková, 2024).

5.1.5. Vzájemné porozumění kultur

Součástí integrace je prolnutí dvou kultur, kultura majoritní společnosti a kultura jedince, který usiluje o integraci, přičemž každá kultura má svá vlastní specifika. Z hlediska teorie integrace dle Bosswicka a Heckmana (2006) je osvojení kulturních zvyklostí jednou ze čtyř dimenzí integrace, kterých by měl jedinec dosáhnout. Prolnutí více kultur dá vzniku úplně jinému kulturnímu celku. Mezi českou a ukrajinskou kulturou existují ovšem rozdíly, které jejich prolnutí zamezují.

Ukrajinská mládež se v některých případech může vyznačovat například vyššími tendencemi k užívání fyzické síly při řešení konfliktních situací. „... oni se víc perou, protože u nás v Ukrajině je zvyk, že jako řešíš všechno silou... všechno řešíme pěstma, holky, kluci, je jedno. A tady zase spíš to jsou slova, takže jako rozdíl je v tom, že buď ho zabiješ těma slovy, nebo ho zmlátíš...“ (R7: Sivak, 2024).

K vzájemnému porozumění kultur může dojít pouze, pokud k tomu bude nakloněná i majoritní společnost. Jak jsem již zmínila, propojením dvou kultur vznikne nový kulturní celek a „...aby k tomu přijetí a porozumění došlo i z té druhé strany, protože bez toho je integrace jenom poloviční.“ (R4: Škrdlantová, 2024). To ovšem neznamená, že je česká společnost nucena změnit své zvyklosti, žádoucí je spíše větší otevřenost, „...protože takovej rozdíl mezi námi až není jako obří. A i Češi by měly jít na nějaký pochopení a ústupky.“ (R7: Sivak, 2024). Ve spojení s Elderovou teorií životního cyklu (1998) dochází u MVUU

změnou kulturního zázemí k narušení dimenze *umístění v čase a prostoru*, a tedy i k narušení celkového vývoje jedince.

5.2. Nejčastější příčiny vybraných problémů

Výzkum odhalil u výše uvedených problémů několik příčin, které tyto problémy, alespoň částečně, způsobují. Příčiny rozdělují do jednotlivých podkapitol na: současné podmínky přijetí na SŠ pro žáky cizince, nestabilní rodinné zázemí MVUU, individuální potřeby jednotlivých MVUU, absence dlouhodobé perspektivy neumožňující dlouhodobé plánování a neviditelnost cílové skupiny, tj. nedostatek dat o nich.

5.2.1. Podmínky přijetí na SŠ

Jak bylo zmíněno, velká část MVUU se nevzdělává na českých SŠ, nebo studuje nepreferovaný studijní obor, což velmi často vede k pasivitě a odmítání integrace a dochází tak ke zmíněnému mrhání jejich potenciálu. Jednou z příčin těchto problémů, je podoba jednotného přijímacího řízení pro žáky cizince. „...*ta první bariéra je vůbec jako ten vstup, toho dostat se do ty školy...*“ (R1: Vinařická, 2024). „...*veliká překážka v podobě jednotné přijímací zkoušky na střední školu...*“ (R4: Škrdlantová, 2024). Přijímací zkoušky ukrajinských uchazečů upravené zákonem Lex Ukrajina mají své nedostatky, které představují pro MVUU další překážku a proto „...*úpravy v přijímacím řízení...nestačí.*“ (R4: Škrdlantová, 2024). Pohovor nahrazující zkoušku z českého jazyka nemá standardizovanou formu, tudíž si ho školy řídí po svém. „...*tak na ten pohovor totiž není žádná závazná metodika.*“ (R5: Kryl, 2024). „...*místo pohovorů píše třeba diktáty nebo zkouší děti z těžkých odborných termínů. Navíc pohovory nejsou v současnosti nikým kontrolované...*“ (R4: Škrdlantová, 2024). Přeložení didaktického testu z matematiky do ukrajinštiny představuje velkou výhodu, ale „...*má těžké zadání...*“ (R4: Škrdlantová, 2024). Didaktické testy jsou částečně formou slovních úloh, které vyžadují určitou úroveň ovládnutí matematických postupů, které se v každé zemi na ZŠ vyučují jinak. Jedná se zde o systémovou nerovnost u podmínek přijímacího řízení, „...*protože každé dítě má, když přeženu, jiný podmínky...*“ (R5: Kryl, 2024).

Zmíněná náhrada didaktického testu z češtiny pohovorem je v současnosti hodnocená pouze jako úspěšný/neúspěšný (R5: Kryl, 2024), bohužel některé školy to „...*pojali tak, že přes ně neprojde ani jedno dítě a tady dostali docela hezkej nástroj, protože tam...není žádný odstínění...*“ (R5: Kryl, 2024). Díky tomu může docházet ke zneužívání tohoto nástroje a

školy tak mohou záměrně nepřijmout ukrajinské studenty. Dalším důvodem, pro záměrné nepřijímání může být také zvážení přijmutí s ohledem na schopnosti a předpoklady uchazeče „...*my musíme mít nějakou laťku, abysme to zvládli.*“ (R5: Kryl, 2024). Každá škola má jiné požadavky během studia a cílem je dovést studenty k úspěšnému ukončení dané školy.

5.2.2. Nestabilní rodinné zázemí

Stabilní rodinné zázemí v období dospívání je jednou ze základních potřeb MVUU. Migrační zkušenost zásadně narušuje stabilitu rodinného zázemí, to pak může mít negativní vliv na celkovou výchovu dítěte (*kapitola 2.1.2*).

Jednou z příčin této nestability je vyčerpání rodičů nebo neznalost češtiny, „...*ty rodiče velmi často jako to za prvý sami tomu nerozuměj, neumí ten jazyk, velmi často...ani nemají kapacitu to řešit...*“ (R1: Vinařická, 2024). Toto produkuje negativní dopady na MVUU, např. nenalezení vhodné SŠ, negativní dopad na well-being, jejich pasivitu nebo strach z integrace, popř. potenciální vznik patologických jevů. Podle studie Bartáka, Petruželka et al. (2023) se vyskytuje u dospělých ukrajinských válečných uprchlíků sice nízké riziko z hlediska pití alkoholu, ale odpovědi některých respondentů²³ studie prokázaly pozitivní korelaci mezi frekvencí a měrou užívání alkoholu se začátkem války a příchodem do ČR. Alkohol představuje rovněž potenciální nebezpečí na děti rodičů, kteří jsou jím ovlivněni.

Velmi častým původcem nestability v rodině jsou okolnosti jejich příchodu do ČR. Z důvodu vojenské povinnosti ukrajinských mužů ve věku 25–60 let (Tarasova-Markina, Vlasova, et al. 2024), přicházejí MVUU do ČR často pouze s jedním rodičem. Absence jednoho rodiče v takto obtížném věkovém období (*kapitola 2.1.1*), ve spojení s migrační zkušeností, vytváří nepříznivé podmínky pro přirozený vývoj mladistvých a negativně ovlivňuje jejich well-being (*kapitola 5.1.3*), potažmo i pro studium, při kterém to není vždy snadno rozpoznatelné. „...*Protože tam chybí ten rodič... Tohle je teda obří věc a vím, že ty školy totiž, ty školy to uviděj až na konci. Tak, že se to propíše do toho školního chování, a to už je jako je to poslední*“ (R5: Kryl, 2024). V některých případech dokonce přicházejí MVUU bez jakéhokoliv doprovodu zákonného zástupce „*Hodně se právě stávalo, že úplně cizí lidi, takhle právě na hranici, vzali s sebou dvě děti, přivezli je sem, tady se rozešli... jinak by se sem nedostali, a ten člověk je úplně cizí člověk.*“ (R7: Sivak, 2024). V takových případech se sice u nezletilých MVUU stane opatrovníkem stát (R7: Sivak, 2024), ale co se

---

²³ Autoři studie dotazovali 66 plnoletých respondentů, 49 žen a 17 mužů.

týče bydlení a dalších výdajů, na to si musí nezletilí MVUU vydělávat sami. „...ted' od září, vlastně už nebude vůbec možnost jakoby bydlení zadarmo, takže oni všichni potřebují práci...“ (R7: Sivak, 2024). Rodinné zázemí je tedy velmi různé, a i proto mají jednotliví MVUU odlišné potřeby.

5.2.3. Individuální potřeby jedince

Individuální potřeby jsou dány rovněž odlišnou reakcí na traumatickou válečnou zkušenost a z toho vyplývající odlišné psychické potíže, a proto jsou další příčinou problémové integrace. To vše tvoří velmi komplexní problematiku ve snaze najít plošné řešení uspokojující potřeby všech MVUU. Z tohoto důvodu probíhá proces integrace u MVUU různě, „...i ta integrace je individuální. Máme klienty, co odešli po třech měsících. Máme klienty, co jsou u nás už rok a půl. Záleží.“ (R7: Sivak, 2024). Z pohledu vzdělávacího systému individuální potřeby představují vyšší nároky na učitele, „...aby ten učitel, profesor na střední škole, dokázal učit kolektiv, který má ale hrozně moc fazet.“ (R5: Kryl, 2024).

Jednou z dalších individuálních potřeb je zmíněná potřeba vydělávat, a to zejména pro MVUU, kteří přišli do ČR s jedním rodičem nebo bez doprovodu. „...ti, kteří přijdou sami...budou pracovat, nebudou studovat...“²⁴ (R2: Pashkov, 2024). V důsledku se pak velká část MVUU nemůže plně věnovat studiu a dalším povinnostem. „Pak je další množina dětí, které se o ty střední školy nepokoušejí. Někdy z důvodu, že mají potřebu pomáhat k finančnímu zajištění celé rodiny...“ (R1: Vinařická, 2024). „...když jsme měli bezplatné bydlení... jsme jim říkali..., zaměřte se na sebe, studujte, vystudujte obor, staňte se prostě někým, abyste měli pak perspektivu lepší práce, než je stavba... začali fakt se snažit v tomhle směru. Ale pak přešel moment, kdy museli začít platit.“ (R7: Sivak, 2024). Podpora rodiny a zajištění základních potřeb jsou tedy hlavními důvody, proč MVUU často upřednostňují práci před studiem, jelikož ne každá rodina si může dovolit po přesídlení přijít o část rodinného příjmu. „... když končí dávky na bydlení, bohužel se výrazně zmenšují, tak mám pocit, že to hodně těch dětí zažene do šedý ekonomiky... vlastně ze svých zkušeností i s jinými cizincema, že když ty děti začnou pracovat, tak návrat do to školství je fakt minimální.“ (R5: Kryl, 2024). Znovu zde narážíme na možné riziko nepřímého zahrnutí MVUU na nelegálního pole trhu práce (kapitola 5.1.4).

---

²⁴ „...those who come on their own...they are going to work, they are not going to study...”

5.2.4. Absence dlouhodobé perspektivy

Rusko-ukrajinský konflikt je stále probíhající bezpečnostní hrozba, a proto velkým způsobem zasahuje do dlouhodobého plánování. „*Když si mám říct, že tady budu chtít studovat další 4 roky, nebo 6 let, to je dost, 9 let. A když nevím ty podmínky, tak je to těžké.*“ (R5: Kryl, 2024). „*Někteří dospívající samozřejmě o střední školu neusilují, někteří doufají v brzký návrat a vyčkávají...*“ (R4: Škrdlantová, 2024). Takto vyprodukovaná nejistota kompletně mění jejich dlouhodobé vyhlídky, v důsledku čehož dochází k nárůstu psychických potíží, pasivnímu přístupu ke studiu i jiným povinnostem a strachu z integrace (kapitola 5.1.3).

Nejistota války představuje výzvu i pro legislativní a vyhláskové záměry české politiky. „*K tomu Lex Ukrajina, za mě hlavní nevýhoda...je, že se prodloužilo vždycky o rok...*“ (R5: Kryl, 2024). Takto nejisté podmínky pro studium zabraňují dlouhodobému plánování MVUU. Také jejich krátkodobá oprávnění k pobytu v ČR: dočasná ochrana, přechodný pobyt, vízum k pobytu na 90 dnů za účelem strpení na území (MVČR, 2024e) jsou krátkodobá a nedávají jim dostatečný důvod k setrvání. „*...myslí si, že se brzy vrátí... mají tady dočasnou ochranu, jejich víza jsou dočasná, a myslí si, že budu chvíli pracovat a pak se vrátím domů...*”²⁵ (R2: Pashkov, 2024).

Nejistota, kdy válka skončí způsobuje i to, že se plánují vrátit, i když na ně na Ukrajině nic nečeká a cíleně se vyhýbají jakékoliv formě integrace v ČR. „*Někteří dospívající samozřejmě o střední školu neusilují, někteří doufají v brzký návrat a vyčkávají...*“ (R4: Škrdlantová, 2024). Na druhou stranu můžou vznikat i jejich vlastní představy o konci války, které rovněž zabraňují jejich integraci. „*...máme i spoustu takových, co studovat ani nechtějí, protože pořád žijou v tom, že ano, sice válka už jde třetí rok, ale teď skončí a já odjedu.*“ (R7: Sivak, 2024).

Ve spojitosti s Arnettovou teorií vynořující se dospělosti (2000) může kvůli absenci dlouhodobé perspektivy docházet ke zrychlení nebo pozastavení adolescentního věku (kapitola 5.1.3) z důvodu přerušení studia nebo dočasného zaměstnání. Pokud nebude MVUU umožněno pokračovat ve studiu a dokončit středoškolské vzdělání, bude se od toho odvíjet jejich dospívání. Velký vliv na vynoření dospělosti má prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. „*...ono to dětství je podmíněné v bezpečném prostoru... Čím delší dobu žijou v*

---

²⁵ „*...they think they will come back soon... they have temporary protection here, their visa is temporary, and they think I will work a little bit and then I will go home.*”

bezpečném prostředí, tím delší mají fázi jako toho zkoušení... Tyhle lidi jsou naopak, i když jsou doma, tak jsou vhozený do podmínek, kdy už dětství neprobíhá.“ (R5: Kryl, 2024). Jejich přirozený vývoj a přechod do dospělosti je nesmírně ohrožený, a proto dochází k posouvání vynořování dospělosti.

5.2.5. Neviditelnost cílové skupiny

Navážeme-li na kapitolu 5.1.4, je skutečně velká část MVUU, u kterých se neví, co dělají nebo dokonce, kde se vůbec nachází. Příčinou tohoto problému je nedostatek dat o cílové skupině. Z pohledu státní správy se jedná o meziresortní skupinu²⁶ „...jsou trochu záležitostí Ministerstva školství, ale ne úplně. Jsou trochu záležitostí Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva vnitra...“ (R5: Kryl, 2024). Získat data o této cílové skupině je obtížné, pokud nejsou napojení na některý z resortů českých systémů (např. vzdělávací systém, trh práce nebo služby neziskových organizací apod.). Proto je žádoucí dosáhnout alespoň částečného napojení na systém, aby byli pro státní správu viditelní. „i když se dělá místní šetření městských částí, tak ty lidi jako vlastně nevíme, kde jsou...“ (R5: Kryl, 2024).

Specifickou část MVUU tvoří ti, jež pobývají v ČR bez trvalého bydliště. „...velký problém je, že hodně z těch lidí nežije na trvalý adrese.“ (Kryl, 2024). Důvodem je často úplná absence zákonného zástupce mladistvého. V těchto případech pak hrozí, že budou muset jít do dětských domovů. „...ty mladiství se hodně bojí dětských domovů a tak dále, takže oni se ještě k tomu skrývali, schovávali a báli se.“ (R7: Sivak, 2024). Tento strach může donutit MVUU k izolování se a schovávání před českými institucemi, a zabránit tak zjištění potřebných informací o nich. Nedostatek informací a systémová neviditelnost poskytuje MVUU neurčité hranice, které mohou dát prostor vzniku nežádoucích patologických jevů. „...spousta ukrajinských dětí, ale i dospělých, se u nás v České republice cítí do určité míry v anonymitě... Nemají tu zázemí a troufají si dělat trestnou činnost.“ (R6: Hyková Šírková, 2024). Riziko nárůstu patologických jevů MVUU může v budoucnu ovlivnit české vnímání Ukrajinců a prohloubit tak uzavřenost Čechů (*kapitola 5.1.5*)

---

²⁶ Integrovaná politika zasahuje do více politických resortů, proto je integrace cílové skupiny meziresortní politickou záležitostí (pozn. autora).

5.3. Nedostatky české integrační politiky

Tato kapitola pojednává o nedostatcích integrační politiky ČR ve vztahu k cílové skupině a výzkumnému problému. Tyto nedostatky rozdělují v podkapitolách na: zjištěné systémové chyby a nedostatečnou podporu well-beingu cílové skupiny.

5.3.1. Systémové chyby

Ukrajinská migrační krize je specifická zejména kvůli velkým počtem příchozích uprchlíků (*kapitola 1.2*). Přesto, že se v integraci MVUU vyskytuje mnoho problémů, přinesla tato krize i významná systémová zjištění o české integrační politice. Ukrajinská migrační krize odhalila „...*mezery, které v systému už byly předtím, ukázal nám ta bolavá a chybějící místa, která do té doby nebyla systémově řešená...*“ (R4: Škrdlantová, 2024).

Legislativní ukotvení ukrajinské migrační krize se nachází převážně v zákonu Lex Ukrajina, jehož tři normy upravují podmínky sociálního, zdravotního a vzdělávacího zabezpečení, přičemž Lex Ukrajina se vztahuje pouze na mladistvé Ukrajince disponující dočasnou ochranou (*kapitola 3.2*). Co se týče práva na vzdělání u cizinců, tak to je podmíněno právě typem pobytu cizince. V některých případech MVUU dostávají i jiné druhy pobytu, např. sloučení s rodinou, pokud už tu žil nějaký příslušník rodiny a v takovém případě se na ně Lex Ukrajina nevztahuje a nemá tedy nárok na úlevy u přijímacího řízení nebo na bezplatnou jazykovou přípravu. „...*sice velké množství dětí nebo mladých lidí, kteří sem přišli, nárok na ty úlevy má, ale pořád to není systémové.*“ (R4: Škrdlantová, 2024). Z toho důvodu mohou v přístupu ke vzdělávání nastat nerovnosti, a to nejen u ukrajinské mládeže, ale u cizinců obecně. „...*jsou samozřejmě v tomhle ohledu trochu diskriminované i děti z jiných zemí původu nebo třeba s dvojitým občanstvím.*“ (Škrdlantová, 2024). U nároku na jazykovou podporu může docházet k nerovnosti i mezi žáky cizinci, jejichž jazykové schopnosti jsou ale velmi podobné. „...*Takže je paradox typu, když dítě přijde v lednu, když přijde v květnu, tak ta jazykový kompetence jsou vlastně stejný, ale ten, ten systém se na něj dívá úplně jinak.*“ (R5: Kryl, 2024). Tato nesrovnalost je již v řešení pro příští školní rok 2024/2025: „*ale na příští rok by to mělo přinést a je to tak, že tady by měli všechny děti cizinci, kteří nebudou studovat v Čechách déle než 5 pololetí, mít možnost náhrady češtiny za rozhovor.*“ (R5: Kryl, 2024). Dalším problémem, který vychází ze zákona Lex Ukrajina, je jeho krátkodobé trvání. Z toho může u MVUU vznikat absence dlouhodobé perspektivy (*kapitola 5.2.4*), která způsobuje jejich pasivitu a s ní větší nevlí se integrovat. „*Já si*

myslím, že by opravdu bylo dobrý, aby i čistě deklarativně, nutně to nemusí být legislativně, bylo daný nějak do vyššího horizontu. Aby lidi věděli, k čemu se upínají.“ (R5: Kryl, 2024).

Jedním z dalších dokumentů, které reagují na ukrajinskou migrační vlnu, je strategický materiál Vlády ČR, jehož část je věnovaná integraci a školství (*kapitola 3.5*). Dle této strategie se ČR nachází již ve třetí fázi dlouhodobých řešení (180-360 dní od počátku migrační vlny). Součástí této fáze je oblast školství a také právo na vzdělání, mimo jiné, i pro MVUU. Z výše uvedeného problému nedostatku přijatých uchazečů (*kapitola 5.1.2*), je patrné, že v současnosti není tato strategie z hlediska vzdělávání naplněna a česká integrační politika stále nedosáhla svého cíle. Příčinou může být i samotný přístup k jednotlivým opatřením integrační a vzdělávací politiky. „...*slýcháme při různých jednáních, že na našich postojích nebo na opatřeních, která navrhuje, je vlastně často názorová shoda napříč různými institucemi i napříč politickým spektrem, a přijetí naráží spíše na rozpočtové než názorové hledisko...“ (R4: Škrdlantová, 2024).* Systematická řešení uvedených problémů s integrací MVUU představují významnou investici a vyřízení pro státní rozpočet, ovšem do budoucna by přinesla velmi pozitivní výsledky. „*Vyhýbáme se řešením, která by ale v důsledku pro nás byla levnější i kvalitnější. Odsouvání systémových řešení a to, že je teď nehledáme a že hasíme požáry a neřešíme prevenci, to všechno ohrožuje nás jako společnost.“ (R4: Škrdlantová, 2024).*

Nejen cílová skupina je v meziresortním prostoru (*kapitola 5.2.5*), ale také česká integrační politika je meziresortní záležitostí. Koncepce integrace je koordinována MV ČR, jež není pověřeno výkonem všech úkonů integrační politiky ČR. Agenda integrace tak stojí na jednotlivých ministerstvech a bývá často opomíjena. (Jelínková, Valenta, 2022). „...*přicházejí sem ve věku, kdy z pohledu státní správy jsou meziresortní...vlastně jsou v takové mezeře, nespádají pořádně nikam...“ (R4: Škrdlantová, 2024).* Meziresortní povaha integrační politiky představuje překážku pro zajišťování podpory cílové skupině. Stejně tak je problematický nedostatek dat o MVUU (*kapitola 5.1.4*), což je částečně zapříčiněno právě meziresortním charakterem české integrační politiky. Dostatek dat by pomohlo vytvořit jasnější obrázek o problémech a potřebách MVUU a napomohl tak k jejich integraci do české společnosti. „...*nám chybí jasná data...jak to vlastně vůbec v celé té skupině dětí a mládeže s migrační zkušeností je nebo není... v mnoha případech my si musíme vystačit s našimi zkušenostmi, s našimi případy, které známe z kurzů nebo poradenství.“ (R4: Škrdlantová, 2024).*

5.3.2. Podpora well-beingu cílové skupiny

Adolescentní věk je specifický svou náchylností na psychické potíže. Ve spojitosti s traumatickou migrační zkušeností je nezbytné dohlížet na well-being MVUU (*kapitola 5.1.3*). Psychologická péče je v ČR dlouhodobě plošně nedostačující, mluvících ukrajinsky. „...samozřejmě služeb psychiatrů a psychoterapeutů je málo, obzvláště těch, kteří jsou schopni své služby poskytovat v jazycích, kterými mluví naši klienti...“ (R4: Škrdlantová, 2024). Z důvodu individuálních potřeb MVUU (*kapitola 5.2.3*), je třeba uvažovat o podpoře jejich well-beingu v dlouhodobém horizontu, jelikož „...máme někoho, koho to dohnalo po roce a někoho po dvou měsících. Je to individuální...“ (R7: Sivak, 2024). Psychické potíže se nemusí u každého projevit ihned a jednotlivé případy jsou individuální. „Takže ten průřvih toho je, že člověk, když je v nějakém stresu, tak funguje jako na dluh...když bylo hodně peněz na psychickou pomoc, tak jí moc lidí nevyužívalo. Protože na to nebyli zvyklí, systém byl ještě bezplatnej, ale oni to vydrželi. Oni museli makat...a teprve teďka, když to z nich padá, tak už ty peníze nejsou.“ (R5: Kryl, 2024).

Psychologickou pomocí se zabývá v ČR hned několik neziskových organizací. Jednou z nich je nezisková organizace AMIGA²⁷ z. s., která poskytuje skupinovou psychologickou podporu, krizovou intervenci a pomoc psychologa, relaxační skupiny pro dospělé i děti, arteterapie²⁸, ale také podporu přímo od ukrajinských psychologů. Tuto bezplatnou podporu nabízí AMIGA ve svém projektu DUMKA²⁹, jenž reaguje na poptávku po psychosociální podpoře uprchlíkům a osobám, které jim pomáhají. (AMIGA, 2024) Také česká instituce NUDZ³⁰ nabízí psychosociální pomoc Ukrajincům v ČR i zahraničí zasažených válkou, a to v ukrajinštině nebo ruštině (NUDZ, 2022)³¹. Tyto a další podobné projekty neziskových organizací je třeba financovat i do budoucna.

5.4. Nedostatky české vzdělávací politiky

Tato kapitola pojednává o výsledcích výzkumu v souvislosti s vedlejším cílem: *odhalení nedostatků a slabin vzdělávací politiky ve vztahu k mladistvým válečným ukrajinským uprchlíkům*. Zjištěné nedostatky dělím do následujících podkapitol: systém fungování SŠ

---

²⁷ Agency for Migration and Adaption

²⁸ Léčebný postup, využívající výtvarnou tvorbu klienta za účelem podpory zdraví, seberozvoje a sebepoznání, například muzikoterapie, taneční terapie a další (Česká arteterapeutická asociace, 2023).

²⁹ DUMKA – odkaz na webové stránky

³⁰ Národní ústav duševního zdraví

³¹ Pomoc Ukrajincům od NUDZ – odkaz na webové stránky

obecně, vzdělávání cizinců obecně, podpora žáků cizinců na SŠ, soustředění více na ukrajinské žáky, přetíženost pedagogů a podporu SŠ a pedagogů.

5.4.1. Systém fungování SŠ obecně

V současné době spadají MVUU mezi „žáky cizince“, na které se vztahuje právo na vzdělávání v mateřských, základních nebo středních školách. Toto právo mají, pokud v ČR pobývají déle než 90 dnů nebo jim byl udělen azyl, vízum za účelem strpení pobytu nebo dočasná ochrana. (Cizinci v ČR, 2024)

Česká vzdělávací politika se dlouhodobě potýká s obrovským přetlakem na SŠ, zejména v Praze a Středočeském kraji, „...vypovídající je, když ministr těsně po těch přijímačkách řekl, že je skvělý úspěch, že se nedostalo 9%. A v Praze je to číslo daleko jako horší, v 1. kole bylo 16.5 %.“ (R5: Kryl, 2024). Nedostačující kapacity na SŠ se promítají zásadně do přijímání MVUU na SŠ. Jednou z příčin jsou například specifika Prahy a Středočeského kraje „...Praha a Střední Čechy, tady jsou největší možnosti zaměstnání, takže samozřejmě se tady táhne nejvíc lidí.“ Další příčinou jsou silné populační ročníky, které jsou právě v přechodu ze základní školy na SŠ „...silné populační ročníky českých žáků, kteří se na střední školy hlásí, takže je konkurence obrovská.“ (R4: Škrdlantová, 2024). Systémové nastavení SŠ představuje skutečně velký aktuální problém a v kolizi s ukrajinskou uprchlickou krizí zažívá české školství obrovský nápor a místa na SŠ jsou opravdu nedostačující. Vlna ukrajinských dětí a mladistvých nastínila další nedostatek v českém systému (*kapitola 5.3.1*), konkrétně ve školství, „Když to řeknu úplně ošklivě, on byl ten systém v prčicích tak jako tak.“ (R5: Kryl, 2024). Přetlak na SŠ je jedním z důvodů, proč MVUU nedocházejí do škol a je jim tak odebíráno jejich právo na vzdělání (viz výše).

Již bylo zmíněno několik systémových chyb integrační politiky, a další z nich je odlišný přístup k žákům cizincům dle jejich druhu pobytu, bez ohledu na jejich individuální podmínky získání daného pobytu (*kapitola 5.3.1*). Nejedná se ovšem o jedinou nerovnost v přístupu ke vzdělání pro žáky cizince. Dle školského zákona (ČR, 2004) může být zřizovatelem SŠ stát, obec, kraj, soukromý subjekt nebo církev (MŠMT, 2010). Široké spektrum možných zřizovatelů ovšem znamená, že jsou různé podmínky studia na různých školách, „...každá škola si to taky bere jinak...“ (R5: Kryl, 2024), Zřizovatelé se liší dle typů středního vzdělávání: gymnázium, střední odborná škola, střední odborné učiliště, konzervatoř. „...není úplně možné na ty školy uplatňovat jako stejný metr, protože ty školy mají každá jinýho zřizovatele...“ (R1: Vinařická, 2024). Odlišní zřizovatelé jsou jednou

z příčin, pro odlišné podmínky přijímacího řízení a s tím související záměrné nepřijímání MVUU (*kapitola 5.2.1*).

5.4.2. Vzdělávání cizinců obecně

V souladu se školským zákonem (ČR, 2004), se střední vzdělávání liší od základního legislativně zejména tím, že není povinné, a to způsobuje několik negativních dopadů. „...*ta školní docházka jako cizinců do středních škol není nějak výrazně ošetřená, právě tím, že to není povinná školní docházka, takže se to neřeší.*“ (R1: Vinařická, 2024). Jedním z problémů je samotný přístup SŠ k integraci žáků cizinců. „...*výhoda toho systému je, že na těch základkách oni bejt musej. Takže základky i když chtěli nebo nechtěli, tak oni se museli naučit integrovat, protože ty lidi tam zůstávali, oni nemohli říct nazdar jo...*“ Základní školy, z důvodu povinné školní docházky, musí přijímat větší procento žáků cizinců, díky čemuž může u těchto dětí docházet k jejich integraci mezi své spolužáky. SŠ se tedy nesetkávají s větším počtem žáků cizinců ve třídách, a to i z důvodu selektivních přijímacích zkoušek (*kapitola 5.2.1*). „...*problém toho je, že ty střední školy tam jako bejt nikdo nemusí, takže oni dlouhodobě to nepovažovali za úplně něco, co by museli řešit...*“ (R5: Kryl, 2024). Toto nelze považovat za chybu pouze na straně SŠ, ale spíše nedostatek a obecný problém s žáky cizinci u SŠ, který ukrajinská krize odhalila.

5.4.3. Podpora žáků cizinců na SŠ

Důležitou součástí studia na jakékoliv škole, je celková podpora studentů ze strany školy a pedagogů, k čemuž ovšem potřebují školská zařízení potřebné prostředky a kapacity. Nedostatečná podpora může způsobit negativní vliv na výsledky studentů i na jejich celkový well-being. „...*velmi často tam hrozí prostě riziko to drop outu během toho prvního roku, že prostě vypadnou... kdyby tam byla zkrátka nějaká podpora jako větší od té školy, nějaký doučování, nebo prostě i třeba možnost něco studovat, jako v tom svým jazyce, jo, tak by mi to přišlo jako nic proti ničemu, jo, protože jako ty děti, ty děti tady stejně budou, prostě jako někam neodejdou...*“ (R1: Vinařická, 2024). Větší podpora by znamenala vyšší šance, že budou MVUU schopni dostudovat danou SŠ. Jak je zmíněno v kapitole 2.1.2, adolescence je velmi rizikový věk a ve spojitosti s válečnou zkušeností a migrací dochází k velkému náporu na duševní zdraví MVUU. „...*podpora duševního zdraví dětí... pokud tohle není... tak bez pocitu bezpečí žádné vzdělávání nebo úspěšná integrace nemůže začít...*“ (R4: Škrdlantová, 2024), proto i podpora duševního zdraví ze strany školy je důležitým prvkem integrace MVUU. V neposlední řadě je třeba zmínit dlouhodobou podporu v učení českého

jazyka, který je klíčovým prvkem integrace (*kapitola 2.1.2*). Z toho důvodu je důležité podporovat rozvíjení znalostí ČJ u MVUU, a pomoci jim dosáhnout jazykové úrovně CALP (*kapitola 5.1.1*), díky kterému budou MVUU uzpůsobeni využít svůj akademický potenciál. „...během studia na střední škole potřebovali ještě dlouhodobou podporu v jazyce, aby dokázali zvládat předměty, které na škole jsou...chybí právě ta dlouhodobá podpora v jazyce, tak velmi často studia zanechávají a opouštějí ho.“ (R4: Škrdlantová, 2024). Nedostatečná podpora v jazyce může vést k zhoršení studijních výsledků, nevyužití potenciálu, nebo dokonce k předčasnému opuštění studia.

V současnosti podle školského zákona mají MVUU, kteří se vzdělávají na české škole méně než 24 měsíců, nárok na bezplatnou jazykovou přípravu v rozsahu 100 až 400 hodin po dobu 20 měsíců výuky. Tato výuka zahrnuje výuku češtiny jako druhého jazyka a základy příslušného odborného jazyka dle oboru SŠ. „Na těch středních... oni můžou mít 200-400 hodin. Což není úplně málo...ten systém se rozbíhá, myslím, že byl fajn, ale systém zaznačila to hlavně, že není, kdo by to učil...“ (R5: Kryl, 2024). Problémem ovšem zůstává nedostatek pedagogů, kteří by češtinu jako druhý jazyk vyučovali. Pedagogové se zaměřením na ČJ ho vyučují pouze jako první jazyk. Učení druhého jazyka naopak ovládají lépe pedagogové se zaměřením na cizí jazyky (např. anglický jazyk). Výuka ČJ jako druhého jazyka si tedy vyžaduje pedagogy s kombinací těchto dvou kompetencí. Dalším problémem je systémové zřizování jazykové podpory, která neprobíhá na jednotlivých školách, které mají žáky cizince, ale spádově na školách v okolí. „A loni, protože to začínalo, tak se mi stala věc, že jedna škola zjistila, že je určená až ve chvíli, kdy jsme jí zavolali...nám zavolali z učiliště někde od Křivokláta...že mají žáky...Vzali jsme seznam, který měl krajský úřad na stránkách, zavolali jsme do tří z těch, dvě to měly, ale nedělali, říkali, že nemají dostatek dětí. A jedna o tom nevěděla, že je vůbec na tom listu...v takovém stavu to je...ten systém se rozbíhá, myslím, že byl fajn, ale systém naznačuje hlavně, že není, kdo by to učil.“ (R5: Kryl, 2024). V praxi to tedy znamená, že pokud má menší škola pouze pár žáků cizinců a spádová škola nemá žádné, pak jazykovou podporu nerozběhnou a může nastat výše zmíněný případ. Toto se opět částečně odvíjí od nepovinného vzdělávání na SŠ. Na ZŠ jazyková podpora „...funguje docela dobře...U středního vzdělání je toho řešeno opravdu hrozně málo...Z těch žáků, kteří na střední školu už chodí, jich ve skutečnosti dostává jazykovou přípravu nebo podporu v jazyce jenom velmi malé procento...“ (R4: Škrdlantová, 2024). „Vlastně ta jazyková podpora je jako velmi nízká... záleží na každé střední škole...“ (R1: Vinařická, 2024).

5.4.4. Soustředění více na ukrajinské žáky

Jak je zmíněno v kapitole 5.2.1, u přijímacího řízení dochází k nerovnostem, kvůli nesystémovému ošetření pohovoru místo didaktického testu z ČJ a přeložení matematického didaktického testu do ukrajinštiny. Tyto nerovnosti jsou viditelné mezi ukrajinskými a českými uchazeči, ovšem úlevy u přijímacího řízení pro ukrajinské uchazeče produkují další nerovnost, a to v porovnání s žáky cizinci z ostatních zemí. „...*ten text přeložený, ty ostatní děti nemají. Jo cizinci jiný takovou možnost nemají a znova, je to trošku nerovnováha...je těžká situace, ale zároveň tady máme lidi z Afganistánu, ze Sýrie, přicházeli z podobných důvodů...to není kritika Ukrajinců...ten systém prostě jenom je ted'ka opravdu nevyrovnaněj...*“ (R5: Kryl, 2024). K obdobným potížím dochází i u některých vypsáných projektů z grantové podpory různých subjektů, které jsou mířené pouze na ukrajinské děti a mládež. „...*velmi často...ty projekty, který byly jako mířené na cizince, všechny, tak ted'ka jsou mířené jenom na Ukrajince... což je...problematický...byl prostě převis nabídky po té poptávce, takže tam byly místa a na ty kurzy mohli chodit normálně děti z Číny, z Kyrgyzstánu, odkudkoliv, ale jakože formálně nemohli...*“ (R1: Vinařická, 2024). Místa určená pro ukrajinské děti a mládež mohou být nevyužita, ale kvůli podmínkám jednotlivých grantů nelze tato místa využít pro příslušníky jiných zemí.

5.4.5. Přetíženost pedagogů

Jak je zmíněno v kapitole 5.4.1, SŠ trpí dlouhodobě nedostatkem míst na SŠ. Navyšující kapacity studentů představují pro pedagogy zvýšení nároků na jejich výkony, což může vést k většímu vytížení. Duševní zdraví je důležité nejen u žáků, ale také u samotných pedagogů. „*Myslím si, že ten posun je obrovský v tom, že školství, ne jako celek, ale jako ty jednotlivci to vnímají. A jasně, ted' už to není tak, jak to bylo na začátku, ale já jsem s těmi lidmi mluvil na začátku hrozně moc, ted' už vím, že vlastně všichni chtěli pomáhat. A všichni tomu dali neuvěřitelně energie. Jako ty jednotlivci...*“ (R5: Kryl, 2024). Velké množství podpory přichází od jednotlivců, ovšem i jejich osobní kapacity časem dojdou a není možné spoléhat, že to „vydrží“.

5.4.6. Podpora SŠ a pedagogů

Jak je zmíněno v kapitole 5.4.2, přijímání a vzdělávání žáků cizinců není něco, s čím by se SŠ potýkaly v tak velkém rozsahu, jako tomu je dnes. Z toho důvodu může nastat potíž s přijímáním pomoci ze strany MŠMT. „...*tak ty základky jsou zvyklý a střední školy ty zatím na to nebyly zvyklí. Takže oni si říkají ad hoc... oni vlastně mají situaci, že vědí, co potřebují,*

ale ještě nevědí, kam si o to říct.“ (R5: Kryl, 2024). Dalším problémem je příliš velké množství informačních kanálů (Edu, Inkluzivní škola, Migrace online, Konsorcium, Národní pedagogický institut a další...), které mohou na pedagogy působit zmatečně a nemusí se v nich dobře orientovat. „...těch informací je strašně moc. Řekl bych až moc...“ (R5: Kryl, 2024).

5.5. Identifikované problémy a návrhy řešení

Výzkum odhalil nemalé množství problémů integrace cílové skupiny, ale také nemalé množství podstatných nedostatků české integrační a vzdělávací politiky. Zlepšení těchto nedostatků může mít velmi pozitivní vliv na budoucí generace mladých migrantů jakékoliv státní příslušnosti. V této kapitole sumarizuji klíčové problémy identifikované v rámci mého výzkumu a předkládám k nim možné návrhy řešení.

Jazyková bariéra (*kapitola 5.1.1*) se prokázala jako jedna z hlavních překážek integrace MVUU do české společnosti. Výuka českého jazyka u mladých migrantů mimo vzdělávací systém je častou agendou neziskových organizací (CIC, META, a jiné.), ovšem působnost těchto neziskových organizací není plošná po celé ČR. Shlukuje se převážně do větších měst, s největší působností v Praze. Výuku jazyka je potřeba podporovat financováním neziskových organizací poskytujících jazykové kurzy, a to napříč všemi regiony.

Co se týče výuky **ČJ jako druhého jazyka a jazykové podpory**, tak ta stále není na SŠ tak funkční jako na ZŠ. Jazyková podpora by měla být systémově řízená a kontrolovaná, aby se nestávaly případy, že žák cizinec s nárokem nedostane jazykovou podporu (*kapitola 5.4.3*). Například automatické zajištění možnosti dojíždění do jiné blízké SŠ, která jazykovou podporu poskytuje, nebo nejen systémové přiřazování spádových škol, ale také předem zajištění daného pedagoga, který bude předmět vyučovat. Dále podpořit školení pedagogů vyučujících ČJ, či nabízení absolvování kurzů, které by jim poskytly dostatečné kompetence k vyučování ČJ jako druhého jazyka. Zde je možná spolupráce s neziskovými organizacemi, například s METOU, která zveřejnila učebnici *Levou zadní* k tomu určenou (R4: Škrdlantová, 2024).

Z důvodu jazykové bariéry je **nedostatek přijatých MVUU ke studiu na SŠ**. Dalším důvodem nepřijímání je současná podoba přijímací zkoušky na SŠ u žáků cizinců. Zde by byla vhodná změna u formy pohovoru v českém jazyce, který u ukrajinských uprchlíků nahrazuje didaktický test (*kapitola 5.2.1*). Tyto pohovory by měly mít standardizovanou

formu, hodnocenou bodovým systémem, jak je tomu u didaktického testu. Díky tomu bude předem jasně daný postup, kterým se může SŠ řídit u přijímacího řízení. Také bude zamezeno bodovému znevýhodňování žáků cizinců, a dokonce jejich záměrnému nepřijímání na některých SŠ.

S nedostatkem přijatých MVUU souvisí také **nedostačující kapacity SŠ** (*kapitola 5.4.1*), zejména v Praze a Středočeském kraji. To je dlouhodobým problémem českého školství. Praha a Střední Čechy jsou specifické sítí vysoké nabídky prací, za kterou se sem stěhuje mnoho lidí, včetně ukrajinských uprchlíků, na jejichž děti není dostatek míst na SŠ. Tento problém se nedá úspěšně vyřešit, dle mého názoru, jinak než navýšením těchto kapacit. Je potřeba financovat výstavbu nových škol, či financovat přístavby ke stávajícím SŠ, což ovšem není možné u všech budov. Také by bylo vhodné provést rešerši nevyužitých prostor v blízkosti škol, které by bylo možné využít ke vzdělávacím účelům.

Z hlediska státní právy jsou MVUU meziřesortní skupinou a o velké části z nich (nestudující a nepracující MVUU), **nemá stát dostatek informací** o tom, kde jsou a co dělají (*kapitola 5.2.5*). Pokud nebudou tito mladiství vedeni pod některým z orgánů státní správy, je prakticky nemožné zjistit víc informací. Sběr dat by bylo možné spojit s udělováním a prodlužováním pobytu, jelikož to může být jediné místo, kde se střetávají se státní správou. Také je potřeba je podpořit, aby sami iniciovali vyhledání pomoci u neziskových a jiných podpůrných organizací, ať už jde o pomoc s hledáním bydlení, získáním práce, vzděláváním se nebo o psychosociální pomoc. Podpořit je můžeme předáním dostatečného množství informací o těchto službách. Tyto informace by mohly být předávány této skupině již při udělování pobytu, prostřednictvím informačních letáků. Ty by měly obsahovat základní informace o možnostech pomoci od neziskových a jiných organizací a kontakty na ně.

V mnoha případech se do ČR nemohou nezletilí MVUU dostat se zákonným zástupcem a přichází buď s doprovodem, se kterým se za hranicemi rozdělí, nebo úplně bez doprovodu. Nezletilí bez doprovodu si musí zajistit základní potřeby pro živobytí vlastními silami, ale na **trhu práce bývají často znevýhodněni** (*kapitola 5.1.4*). Řešením by mohly být projekty na podporu zaměstnávání nezletilých cizinců ve spolupráci s úřadem práce, ve stylu aktivní politiky zaměstnanosti³². Kladen by byl důraz na výuku českého jazyka na kurzech češtiny

---

³² Jako jsou účelná pracovní místa, kvalifikační kurzy a další (Úřad práce ČR, 2022).

a na získání pracovních dovedností, například na placené stáži. Tímto lze předejít riziku ilegálního zaměstnávání nezletilých a vzniku dalších patologických jevů s tím spojených.

Podaří-li se nezletilé (i zletilé) mladistvé ukrajinské uprchlíky zaměstnat, stále je zde problém **kombinování práce a studia**. Věnovat se naplno studiu SŠ je bez podpory rodiny obtížné a často to končí zanecháním studia a upřednostnění příjmu k zajištění sebe nebo rodiny (*kapitola 5.2.3*). Studentům SŠ by mohl být nabídnut individuální plán s ohledem na jejich potřebu vydělávat. Takový plán musí být schválen ředitelem školy a student musí dosahovat dostačujících výsledků a nezanedbávat své studijní povinnosti. Také je potřeba rozšířit povědomí o projektech (například zmiňovaný projekt CESTY, *kapitola 4.2.1*), mířených na pomoc s kombinováním práce a studia.

Za další důležité téma považuji **nedostatek psychologické péče pro mladistvé cizince**. Psychologickou péči poskytují neziskové organizace, například nezisková organizace AMIGA³³ nebo některé české instituce, jako je NUDZ³⁴. Tyto organizace a jejich projekty na poskytování psychosociální podpory a péče je potřeba také finančně podporovat. Také na SŠ je potřeba zvýšit péči o duševní zdraví a nepodceňovat well-being mladistvých.

Vliv na well-being MVUU má také **absence dlouhodobé perspektivy** (*kapitola 5.2.4*). Tato absence představuje pro mladistvé velkou nejistotu a je potřeba je ujistit, že s nimi v ČR počítáme na delší dobu. Legislativní úpravy Lex Ukrajina vycházejí sice s roční platností, ale lze k těmto úpravám (zejména v souvislosti s udělováním dočasných ochrán a možností studia v ČR) připojit deklarační či strategický materiál, který by mladým Ukrajincům umožnil plánovat na delší časový úsek, například na 4 roky (standardní doba středoškolského studia). Získali by tak větší jistotu a motivaci dostudovat školu v ČR. Pro ČR by to znamenalo v budoucnu větší šanci na využití jejich potenciálu.

---

³³ Agency for Migration and Adaptation AMIGA, z.s.

³⁴ Národní ústav duševního zdraví

Závěr

Cílem mé práce bylo identifikovat nejčastější problémy a výzvy integrace mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků. K naplnění cíle jsem si stanovila hlavní výzkumnou otázku. *Jaké jsou nejčastější problémy a výzvy integrace mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků?* K naplnění cíle a hlavní výzkumné otázky jsem nejprve provedla potřebnou rešerši dostupných dat o problematice a následně uskutečnila expertní šetření se 7 experty (respondenty), prostřednictvím 6 hloubkových polostrukturovaných rozhovorů. Za účelem pokrytí komplexnosti problematiky jsem stanovila doplňující otázky, které pokrývají pole integrační a vzdělávací politiky, příčin vzniklých problémů a také vliv migrace a integrace na životní cyklus a vývoj jedince, které dále zodpovídám.

Podle získaných dat, jsou nejčastějšími příčinami problémů s integrací cílové skupiny: nerovné podmínky přijímacího řízení u žáků cizinců, z důvodu nestandardizované formy pohovoru z českého jazyka, nestabilní rodinné zázemí, nebo dokonce úplná absence zákonného zástupce, individuální potřeby jedince, jako je například potřeba vydělávat na vlastní obživu, absence dlouhodobé perspektivy způsobující pasivitu a nevěli integrovat se a „neviditelnost“ cílové skupiny pro efektivní integrační politiku, kvůli nedostatku informací o nich. Hlavními nedostatky s ohledem na integrační politiku ČR jsou: systémové chyby, jako například odlišné podmínky přijímacího řízení podle druhu uděleného pobytu cizince, dále nedodržování strategického materiálu vlády určenému k zajištění úspěšné integrace válečných ukrajinských uprchlíků, nebo nedostatečná meziřesortní spolupráce Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k integraci cílové skupiny v rámci vzdělávacího systému, systému sociálních služeb a trhu práce a nedostatečná koordinace integrační politiky ČR. Tyto nedostatky jsem zkoumala s ohledem na cílovou skupinu, ale ukázalo se, že se jedná o problémy, se kterými se tu dlouhodobě potýkají i ostatní cizinci jiné státní příslušnosti. Migrační proces zasahuje a narušuje všechny čtyři dimenze vývoje jedince dle teorie Eldera (1998) a způsobuje tak narušení celé jeho dráhy. Migrace má vliv na budoucí dospívání a přechod do dospělosti (Arnett, 2000) mladistvých uprchlíků, tento vliv může mít podobu dvou extrémních protipólů. U některých jedinců migrace způsobí urychlené dospívání a ti pak přeskočí fázi adolescence. Tento vývojový skok se může v budoucnu projevit velmi negativně. Na druhé straně nastává situace, že se jedinec naopak zasekne v čase a odmítá si připustit skutečnost, že musí začít

„znovu a někde jinde“. V tomto případě dochází k pozastavení vývojové fáze adolescence a jedinec se může chovat zdánlivě i méně vyspěle, než odpovídá jeho chronologickému věku.

Nejčastějšími problémy a výzvami, které zabraňují integraci cílové skupiny, jsou: jazyková bariéra, skutečnost, že velká část mladistvých uprchlíků z Ukrajiny se nezdělavá na českých středních školách, nedostatečná podpora jejich well-beingu, nedostatečné informace o životě této cílové skupiny a odlišnost české a ukrajinské kultury.

Z hlediska nedostatků a slabín vzdělávací politiky, ve vztahu k cílové skupině, jsou nejzávažnější: systémové chyby způsobující nedostatek kapacit pro české žáky, i žáky s cizí státní příslušností, nesystémový a nekoordinovaný přístup jednotlivých zřizovatelů středních škol vůči této skupině, celkově přehlížené a často nedostatečně řešené vzdělávání cizinců na středních školách, nedostatečná podpora dlouhodobé výuky českého jazyka na středních školách u žáků cizinců, která může vést ke zhoršení studijních výsledků nebo k opuštění školy, soustředění více na ukrajinské žáky a nepřímo zaviněná diskriminace žáků jiné státní příslušnosti, přetíženost pedagogů a nedostatek kapacit školského sektoru k zajištění plné podpory středních škol a pedagogů pracujících s žáky cizinci.

Výzkumná zjištění mohou některým čtenářům sloužit jako podpůrný dokument, ke zlepšení nedostatků české integrační a vzdělávací politiky ve vztahu k mladistvým cizincům, kteří se budou v budoucnosti pokoušet o integraci do naší společnosti.

Summary

The aim of my thesis was to identify the most common problems and challenges of the integration of adolescent Ukrainian war refugees. In order, to achieve this aim, I set myself the main research question. *What are the most common problems and challenges of the integration of adolescent Ukrainian war refugees?* In order, to fulfil the objective and the main research question, I first conducted the necessary research of available data on the issue and then conducted an expert survey with 7 experts (respondents), through 6 in-depth semi-structured interviews. In order, to cover the complexity of the issue, I set out additional questions covering the field of integration and education policy, the causes of the problems encountered, as well as the impact of migration and integration on the life cycle and development of the individual, which I answer below.

According to the data obtained, the most frequent causes of problems with the integration of the target group are: unequal conditions of the admission procedure for foreign pupils due to the non-standardized form of the Czech language interview, unstable family background or even the complete absence of a legal representative, individual needs of the individual, such as the need to earn their own living, the lack of a long-term perspective causing passivity and unwillingness to integrate, and the "invisibility" of the target group for effective integration policy due to the lack of information about them. The main shortcomings with regard to the integration policy of the Czech Republic are: systemic errors, such as different conditions of the admission procedure according to the type of residence granted to the foreigner, as well as non-compliance with the strategic material of the Government designed to ensure the successful integration of Ukrainian war refugees, or insufficient inter-ministerial cooperation between the Ministry of Labour and Social Affairs and the Ministry of Education, Youth and Sports to integrate the target group within the education system, the social services system and the labour market, and insufficient coordination of the integration policy of the Czech Republic. I examined these shortcomings regarding the target group, but it turned out that these are problems that other foreigners of other nationalities have been facing for a long time.

The migration process interferes and disrupts all four dimensions of an individual's development according to Elder's (1998) theory, causing disruption to the entire trajectory of the individual. Migration affects the future adolescence and transition to adulthood (Arnett, 2000) of adolescent refugees, which can take the form of two extreme opposites.

For some individuals, migration causes accelerated adolescence, and they then skip the adolescence stage. This developmental leap can have very negative effects in the future. On the other hand, a situation arises where the individual becomes stuck in time and refuses to accept the fact that he or she has to start “all over again and somewhere else”. In this case, the developmental phase of adolescence is suspended, and the individual may seem less mature than his or her chronological age.

The most common problems and challenges that prevent the integration of the target group are: the language barrier, the fact that a large number of teenage refugees from Ukraine are not educated in Czech secondary schools, the lack of support for their well-being, the lack of information about the life of this target group and the difference between Czech and Ukrainian culture.

In terms of the shortcomings and weaknesses of education policy in relation to the target group, they are the most serious: systemic errors causing a lack of capacity for Czech and foreign pupils, the unsystematic and uncoordinated approach of individual secondary school founders towards this group, the generally overlooked and often inadequately addressed education of foreigners in secondary schools, and insufficient support for long-term Czech language instruction in secondary schools for foreign pupils, which can lead to poor academic performance or dropping out of school, the focus on Ukrainian pupils and indirectly culpable discrimination against pupils of other nationalities, overload of teachers and lack of capacity of the education sector to fully support secondary schools and teachers working with foreign pupils.

The research findings may serve as a supporting document for some readers to improve the shortcomings of Czech integration and education policy in relation to foreign teenagers who will attempt to integrate into our society in the future.

Seznam užité literatury

Literatura a další zdroje

AGENCY FOR MIGRATION AND ADAPTION AMIGA, Z.S., 2024. Projekt AMIGA na pomoc uprchlíkům z Ukrajiny. [online]. *AMIGA*. Dostupné z: [Projekt AMIGA na pomoc uprchlíkům z Ukrajiny](#). [cit. 2024-07-30].

ARNETT, Jeffrey Jensen, 2000. Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. [online]. *American Psychologist*, Vol.55, No.5, p 469-480. Dostupné z: [Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties](#)

CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE, 2024. Integrovaná politika ČR. [online]. *Cizinci v České republice*. Dostupné z: [Integrovaná politika ČR](#) [cit. 2024-05-02].

CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE, 2024. *Vzdělání a vzdělávání*. [online]. *Ministerstvo vnitra České republiky*. Dostupné z: [Vzdělání a vzdělávání](#) [cit. 2024-05-02].

CUMMINS, Jim, 2001. *Negotiating Identities: Education for Empowerment in a Diverse Society*. [online]. California Association for Bilingual Education, 2nd edition, ISBN: 1-889094-01-3. Dostupné z: [Negotiating Identities: Education for Empowerment in a Diverse Society](#).

ČESKÁ ARTETERAPEUTICKÁ ASOCIACE, 2023. Co je to arteterapie? [online]. *ČAA*. Dostupné z: [Co je to arteterapie?](#)

DEMUTH, Andreas, 2000. Some Conceptual Thoughts on Migration'. [online]. in: Aozino, Biko: *Theoretical and Methodological Issues in Migration Research*, Aldershot: Ashgate, 2000, p. 21-58. ISBN: 1 84014 557 9. Dostupné z: [Some Conceptual Thoughts on Migration'](#)

EVROPSKÁ KOMISE, 2020. What measures are in place to ensure the long-term integration of migrants and refugees in Europe? [online]. *Migrant integration*. Březen 2020. Dostupné z: [What measures are in place to ensure the long-term integration of migrants and refugees in Europe?](#) [cit. 2024-07-29].

EVROPSKÁ KOMISE, 2023a. Statistika týkající se migrace do Evropy: Uprchlíci v Evropě. [online]. *Commission Europa*. Prosinec 2023. Dostupné z: [Statistika týkající se migrace do Evropy](#) [cit. 2024-05-14].

EVROPSKÁ KOMISE, 2023b. Pakt EU o migraci a azylu – dosažené výsledky. [online]. *Commission Europa*. Prosinec 2023. Dostupné z: [Pakt EU o migraci a azylu – dosažené výsledky](#) [cit. 2024-01-30].

EVROPSKÁ KOMISE, 2024a. Solidarita EU s Ukrajinou: Jeden rok odporu Ukrajiny. [online]. *EU Solidarity*. 2024. Dostupné z: [Solidarita EU s Ukrajinou: Jeden rok odporu Ukrajiny](#) [cit. 2024-07-29].

EVROPSKÁ KOMISE, 2024b. Solidarita EU s Ukrajinou: Pomoc pro osoby prchající z Ukrajiny: Vaše Práva v EU. [online]. *EU Solidarity*. 2024. Dostupné z: [Solidarita EU s Ukrajinou: Pomoc pro osoby prchající z Ukrajiny: Vaše Práva v EU](#) [cit. 2024-06-30].

EVROPSKÝ PARLAMENT, 2020. Migrace: Proč lidé opouštějí své domovy? [online]. *Evropský parlament*. 21.11.2023. Dostupné z: [Migrace: Proč lidé opouštějí své domovy?](#) [cit. 2024-01-15].

GAJDOŠÍKOVÁ, Vlasta, CHUM, Jiří, JELÍNEK, Jiří, 2023. Česko trpí nedostatkem psychologů. Na místo pro dítě v poradně se čeká několik měsíců. [online]. *iRozhlas*. 23. října 2023. Dostupné z: [Česko trpí nedostatkem psychologů](#). [cit. 2024-07-30].

HECKMANN, Friedrich a BOSSWICK, Wolfgang, 2006. *Integration of Migrants: Contribution of Local and Regional Authorities*. Dostupné z: [Integration of Migrants: Contribution of Local and Regional Authorities](#)

CHRZOVÁ, Barbora, 2022. Lex Ukrajina – základní přehled. [online]. *Migrace online*. Dostupné z: [Lex Ukrajina – základní přehled](#) [cit. 2024-01-28].

JELÍNKOVÁ, Marie, BARGEROVÁ, Zuzana, HUYBERS, Corine, MAIERHOFER, Hangwen, ŠTEVULOVÁ, Zuzana et al. 2023. *Lokální politiky integrace migrantů a jejich strukturální mechanismy*. Praha: Karolinum. ISBN: 978-80-246-3173-8. Dostupné z: [Lokální politiky integrace migrantů a jejich strukturální mechanismy](#)

KONSORCIUM NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ PRACUJÍCÍCH S MIGRANTY, 2023a. Statistická data o migraci: Počet migrantů a věkové složení. [online]. *Migrační konsorcium*. Dostupné z: [Statistická data o migraci: Počet migrantů a věkové složení](#) [cit. 2024-06-01].

KONSORCIUM NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ PRACUJÍCÍCH S MIGRANTY, 2023b. Uprchlíci z Ukrajiny v datech a analýzách: Uprchlíci v evropských zemích. [online].

Migrační konsorcium. Praha, Dostupné z: [Uprchlíci z Ukrajiny v datech a analýzách: Uprchlíci v evropských zemích](#) [cit. 2023-06-01].

KONSORCIUM NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ PRACUJÍCÍCH S MIGRANTY, 2023c. Uprchlíci z Ukrajiny v datech a analýzách: Uprchlíci v ČR počty. [online]. *Migrační konsorcium*. Dostupné z: [Uprchlíci z Ukrajiny v datech a analýzách: Uprchlíci v ČR počty](#) [cit. 2024-06-01].

KONSORCIUM NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ PRACUJÍCÍCH S MIGRANTY, 2024a. Uprchlíci z Ukrajiny v datech a analýzách: Uprchlíci v ČR – demografické složení. [online]. *Migrační konsorcium*. Dostupné z: [Uprchlíci z Ukrajiny v datech a analýzách: Uprchlíci v ČR – demografické složení](#) [cit. 2024-03-09].

KONSORCIUM NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ PRACUJÍCÍCH S MIGRANTY. 2024b. Uprchlíci z Ukrajiny v datech a analýzách: Uprchlíci v ČR – počty. [online]. *Migrační konsorcium*. Dostupné z: [Uprchlíci z Ukrajiny v datech a analýzách: Uprchlíci v ČR – počty](#) [cit. 2023-05-06].

MIGRACE ONLINE, 2021. Migrace v ČR: Fakta a čísla, [online]. *Migrace Online*. 12. října 2021. Dostupné z: [Migrace v ČR: Fakta a čísla](#) [cit. 2024-01-15].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2024. Centrum pro integraci cizinců, o.p.s. [online]. *Cizinci v České republicy*. Dostupné z: [Centrum pro integraci cizinců, o.p.s](#) [cit. 2024-07-30].

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, 2024. Výzkum od stolu. [online]. *PMA3, eGovernment*. Dostupné z: [Výzkum od stolu](#)

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2010. Rychlá šetření 2/2008 – dodatečná analýza jen za SŠ. Ústav pro informace ve vzdělávání. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. Dostupné z: [Rychlá šetření 2/2008 – dodatečná analýza jen za SŠ](#)

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2022a. Metodické komentáře k zákonu Lex Ukrajina IV včetně upřesnění výkladu ke školnímu roku 2023/24. [online]. *Edu*. Dostupné z: [Metodické komentáře k zákonu Lex Ukrajina IV včetně upřesnění výkladu ke školnímu roku 2023/24](#) [cit. 2024-01-16].

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2022b. Vzdělávání ukrajinských dětí v ČR. [online]. *Edu*. Dostupné z: [Vzdělávání ukrajinských dětí v ČR](#) [cit. 2024-01-14].

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2024. MŠMT vytvořilo speciální portál k Ukrajině. [online]. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. Dostupné z: [MŠMT vytvořilo speciální portál k Ukrajině](#) [cit. 2024-01-14].

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2022a. Čtvrtletní zpráva o migraci I-IV. 2022. [online]. Česká republika: *Ministerstvo Vnitra České republiky*. Dostupné z: [Čtvrtletní zpráva o migraci I-IV](#)

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2022b. Stanovení strategických priorit vlády [online]. Česká republika: *Ministerstvo Vnitra České republiky*. Dostupné z: [Stanovení strategických priorit vlády](#)

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2023. Čtvrtletní zpráva o migraci I-IV. 2023. [online]. Česká republika: *Ministerstvo Vnitra České republiky*. Dostupné z: [Čtvrtletní zpráva o migraci I-IV. 2023](#) [cit. 2024-05-06].

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2024a. Obecně o migrační a azylové politice České republiky. [online]. *Ministerstvo vnitra České republiky*. Dostupné z: [Obecně o migrační a azylové politice České republiky](#) [cit. 2024-01-23].

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2024b Strategie migrační politiky České republiky. [online]. *Ministerstvo vnitra České republiky*. Dostupné z: [Strategie migrační politiky České republiky](#) [cit. 2024-01-23].

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2024c. Zásady migrační strategie. [online]. *Ministerstvo vnitra České republiky*. Dostupné z: [Zásady migrační strategie](#) [cit. 2024-01-23].

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2024d. Počty osob s uděleným pobytovým oprávněním v souvislosti s válkou na Ukrajině k půlnoci z 31. prosince 2023 na 1. ledna 2024. Statistika v souvislosti s válkou na Ukrajině – archiv, Prosinec 2023. [online]. *Ministerstvo vnitra České republiky*. Dostupné z: [Počty osob s uděleným pobytovým oprávněním v souvislosti s válkou na Ukrajině k půlnoci z 31. prosince 2023 na 1. ledna 2024. Statistika v souvislosti s válkou na Ukrajině – archiv](#) [cit. 2024-01-23].

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2024e. Informace pro ukrajinské občany na území ČR v návaznosti na ruskou agresi na Ukrajině. [online]. *Ministerstvo Vnitra České republiky*. Dostupné z: [Informace pro ukrajinské občany na území ČR v návaznosti na ruskou agresi na Ukrajině](#). [cit. 2024-07-30].

NÁRODNÍ ÚSTAV DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ, 2022. Psychosociální podpora. [online]. *Národní Ústav duševního zdraví*. Dostupné z: [Psychosociální podpora](#). [cit. 2024-07-30].

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL, 2024. COVID-19: úvod, inkubační doba, původce a sezónnost onemocnění. [online]. *Národní zdravotnický informační portál*. Dostupné z: [COVID-19: úvod, inkubační doba, původce a sezónnost onemocnění](#). [cit. 2024-07-30].

NATIONAL INSTITUTE OF MENTAL HEALTH, 2024. Post-Traumatic Stress Disorder: What is post-traumatic stress disorder (PTSD)? [online]. *National Institute of Mental Health*. Dostupné z: [Post-Traumatic Stress Disorder: What is post-traumatic stress disorder \(PTSD\)?](#) [cit. 2024-06-06].

PTÁČKOVÁ, Klára, ZACHVATOŠIN, Alexandra, POETA, M., BARÁNKOVÁ, Natalie, JIROUTOVÁ, Michaela, 2024. Lex Ukrajina – vzdělávání: Základní informace vyplývající z aktuální verze Lex Ukrajina pro oblast vzdělávání. [online]. *Inkluzivní škola*. Dostupné z: [Lex Ukrajina – vzdělávání: Základní informace vyplývající z aktuální verze Lex Ukrajina pro oblast vzdělávání](#) [cit. 2024-07-15].

RADA EVROPSKÉ UNIE, 2022. Ukrajina: Rada jednomyslně zavedla dočasnou ochranu osob prchajících před válkou. [online]. *Consilium Europa*. 21.března 2022. Dostupné z: [Ukrajina: Rada jednomyslně zavedla dočasnou ochranu osob prchajících před válkou](#) [cit. 2024-01-25].

RADA EVROPSKÉ UNIE, 2024. Časová osa – migrační a azylová politika EU. [online]. *Consilium Europa*. Dostupné z: [Časová osa – migrační a azylová politika EU](#) [cit. 2024-03-09].

ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ Klára, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. [online]. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-313-0. Dostupné z: [Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách](#)

TARASOVA-MARKINA, Daria, VLASOVA, Svitlana, KOSTENKO, Maria, VOITOVYCH, Olga, KOTTASOVA, Ivana, 2024. „Everyone will fight.“ Ukrainian men

weigh their options as new draft law comes into effect. [online]. *CNN World*. Dostupné z: [„Everyone will fight.“ Ukrainian men weigh their options as new draft law comes into effect.](#) [cit. 2024-07-28].

U.S. NATIONAL SCIENCE FOUNDATION, 2024. Frequently Asked Questions and Vignettes. Interpreting the Common Rule for the Protection of Human Subjects for Behavioral and Social Science Research. [online]. *National Science Foundation*. Dostupné z: [Frequently Asked Questions and Vignettes](#). [cit. 2024-07-30].

ÚŘAD PRÁCE ČR, 2022. Aktivní politika zaměstnanosti: Poskytování příspěvků na nástroje aktivní politiky zaměstnanosti (APZ) ve Zlínském kraji. [online]. *Úřad práce ČR* 1.července 2022. Dostupné z: [Aktivní politika zaměstnanosti](#)

VLČKOVÁ, Kateřina, 2017. Přehled výzkumných metod. Přednášky k Základům pedagogické metodologie. Pdf MU Brno. Dostupné z: [Přehled výzkumných metod. Přednášky k Základům pedagogické metodologie](#)

YIN, R. K., 1981. *The Case Study Crisis: Some Answers. Administrative Science Quarterly*, 26(1): 58-65.

Legislativní dokumenty

ČESKÁ REPUBLIKA. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb., o Úmluvě o právním postavení uprchlíků a Protokolu týkajícím se právního postavení uprchlíků ze dne 6.8.1993, [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993. Dostupné z: [Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb.](#)

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 326/1999 Sb.: Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů ze dne 23. prosince 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, 106/1999. Dostupné z: [Zákon č. 326/1999 Sb.](#)

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 561/2004 ze dne 10. ledna 2004. Sb.: Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190, § 36 - § 56. Dostupné z: [Zákon č. 561/2004 Sb.](#)

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 65/2022 Sb.: Zákon o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaných invazí vojsk Ruské federace zde dne

21. března 2022a. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2022, 36/2022. Dostupné z: [Zákon č. 65/2022 Sb.](#)

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 66/2022 Sb.: Zákon o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaných invazí vojsk Ruské federace ze dne 21. března 2022. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2022b, 36/2022. Dostupné z: [Zákon č. 66/2022 Sb.](#)

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 67/2022 Sb.: Zákon o opatřeních v oblasti školství v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaných invazí vojsk Ruské federace ze dne 14. března 2013. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2022c, 36/2022. Dostupné z: [Zákon č. 67/2022 Sb.](#)

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 89/2012 Sb.: Zákon občanský zákoník. [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2021, částka 33, § 35. Dostupné z: [Zákon č. 89/2012 Sb.](#)

RADA EVROPSKÉ UNIE. Směrnice Rady 2001/55/ES ze dne 20. července 2001 o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob a o opatřeních k zajištění rovnováhy mezi členskými státy při vynakládání úsilí v souvislosti s přijetím těchto osob a s následky z toho plynoucími: Dokument 32001L0055. In: *Úřední věstník Evropské unie*. 2001, s. 167-171. Dostupné z: [Směrnice Rady 2001/55/ES ze dne 20. července 2001](#)

Empirické zdroje dat

BARTÁK, Miroslav, PETRUŽELKA, Benjamin, PONOMARENKO, Marie, SHURANOVA, Lesia, ROGALEWICZ, Vladimír, 2023. Characteristics of alcohol use among migrants from Ukraine to the Czech Republic in the context of the war in Ukraine in 2022. *Social Sciences in Health*. [online]. *Journal of Nursing and Social Sciences related to health and illness*.. Dostupné z: [doi: 10.32725/kont.2023.019](https://doi.org/10.32725/kont.2023.019)

BEELMANN, Andreas, ARNOLD, Louisa S., SCHULZ, Sebastian, 2021. Buffering negative effects of immigration on cognitive, social, and educational development: A multinational meta-analysis of child and adolescent prevention programmes. [online]. *International Journal of Psychology*, Vol.56, No.3, p.478-490. Dostupné z: <https://doi.org/10.1002/ijop.12725>

BÜRGIN, David, ANAGNOSTOPOULOS, Dimitris, the Board and Policy Division of ESCAP. et al., 2022. Impact of war and forced displacement on children's mental health—multilevel, needs-oriented, and trauma-informed approaches. [online]. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 31, p. 845–853. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s00787-022-01974-z>

DIGANGI, Julia A., GOMEZ, Daisy, MEMDOZA, Leslie, JASON, Leonard A. KEYS, Christopher B., KOENEN, Karestan C., 2013. Pretrauma risk factors for posttraumatic stress disorder: A systematic review of the literature, [online]. *Clinical Psychology Review*, Vol. 33, No.6, p.728-744. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2013.05.002>.

DUARTE, Jana, KMENT, Štěpán, LEVÍNSKÝ, Matyáš a PROKOP, Daniel, 2022. Odmítání při zápisech, málo češtiny a aktivit pro děti: Problémy očima ukrajinských rodičů. [online]. *PAQ Research*. 15.srpna 2022. Dostupné z: [Odmítání při zápisech, málo češtiny a aktivit pro děti: Problémy očima ukrajinských rodičů](#)

ELDER., Glen H, 1998. The Life Course as Developmental Theory: Child Development. [online]. In: *Sociální studia*. Vol. 69, No.1., p. 1-12. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.2307/1132065>.

ESSER, Hartmut, 2006. Migration, language and integration: Aki Research review 4. [online]. *Social Science Research Center Berlin*. Dostupné z: [Migration, language and integration: Aki Research review 4](#)

GIACCO, Domenico, LAXHMAN, Neelam, PRIEBE Stefan, 2018. Prevalence of and risk factors for mental disorders in refugees. [online]. *Seminars in Cell & Developmental Biology*. Vol. 77, p.144–152. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.semcd.2017.11.030>

HAVLÍKOVÁ, Jana, 2007. Věk v sociologické teorii: perspektiva životního běhu. [online]. *Sociální studia*. Brno: MUNI Journals, Roč. 4, č. 1-2., s. 179-200. ISSN 1803-6104. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SOC2007-1-2-179>

JELÍNKOVÁ, Marie, VALENTA, Ondřej, 2022. Migration Integracion in the Czech Republic: Analysis of the Priorities of the Country Has Set and Its Support for Them. [online]. *Sociologický časopis*. Vol. 58, č.1, s. 71-79. Dostupné z: [doi: 10.13060/csr.2022.008](https://doi.org/10.13060/csr.2022.008)

KAVANOVÁ, Martina et al, 2023. Docházka ukrajinských dětí narostla. Problémem zůstává slabá výuka češtiny a nedostupnost kroužků. [online]. *PAQ Research*. Dostupné

z: [Docházka ukrajinských dětí narostla. Problémem zůstává slabá výuka češtiny a nedostupnost kroužků.](#)

KIM-PRIETO, Chu, DIENER, Ed, TAMIR, Maya, SCOLLON, Christie, DIENER, Marissa, 2005. Integrating The Diverse Definitions of Happiness: A Time-Sequential Framework of Subjective Well-Being. [online]. *Journal of Happiness Studies*. Vol.6, p. 261–300. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10902-005-7226-8>

KUNC, Michal, PROKOP, Daniel, ŠAFÁŘOVÁ, Kateřina a ŠKVRŇÁK, Michael, 2023. Ukrajinské děti chodí do školy, neučí se tam ale česky. Organizovaná výuka jazyka výrazně poklesla. [online]. *PAQ Research*. Dostupné z: [Ukrajinské děti chodí do školy, neučí se tam ale česky](#)

LUNOV, Vitalii, MATIASH, Mykhailo, SUBBOTA, Spartak a TOLSTOUKHOV, Anatolii, 2022. *Ukrainian syndrome. Behavioral and functional changes in Ukrainian youth under the conditions of a 2022 – Full-scale Russian invasion*. [online]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1101/2023.01.08.23284307>

NAEEM, Muhammad, OZUEM, Wilson, HOWELL, Kerry, RANFAGNI, Silvia, 2023. A Step-by-Step Process of Thematic Analysis to Develop a Conceptual Model in Qualitative Research. [online]. *International Journal of Qualitative Methods*. Vol. 22. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/16094069231205789>

PROKOP, Daniel, 2022. Vzdělávání a uprchlíci: Praha bude přehlčená, nejvíce zatížen 2. stupeň ZŠ a mateřské školy. [online]. *PAQ Research*. Dostupné z: [Vzdělávání a uprchlíci: Praha bude přehlčená, nejvíce zatížen 2. stupeň ZŠ a mateřské školy](#)

PROKOP, Daniel, KMENT, Štěpán a LEVÍNSKÝ, Matyáš, 2022. Bydlení, trh práce, vzdělávání: Jak postupovat v integraci ukrajinských uprchlíků v ČR 2022+. [online]. *PAQ Research*. Dostupné z: [Bydlení, trh práce, vzdělávání: Jak postupovat v integraci ukrajinských uprchlíků v ČR 2022+](#)

ŠAFÁŘOVÁ, Kateřina, ŠKVRŇÁK, Michael, PROKOP, Daniel, KUNC, Michal, 2023. Vzdělávání a učení dětí a ukrajinských uprchlíků v Česku. [online]. *PAQ Research*. Dostupné z: [Vzdělávání a učení dětí a ukrajinských uprchlíků v Česku](#)

TRICKEY David, SIDDAWAY Andy P., MEISER-STEDMAN, Richard, SERPELL Lucy, FIELD Andy P., 2012. A meta-analysis of risk factors for post-traumatic stress disorder in

children and adolescents. [online] *Clinical Psychology Review*. Vol. 32, No.2, p.122–138.
Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2011.12.001>

VEED, Glen, 2009. The Role of the Peer Group in Adolescence: Effects on Internalizing and Externalizing Symptoms. [online]. *University of Nebraska at Lincoln*. Dostupné z: [The Role of the Peer Group in Adolescence: Effects on Internalizing and Externalizing Symptoms](#)

Seznam příloh

Příloha č.1

Projekt bakalářské závěrečné práce

Verze září 2023

Jméno studujícího: Anna Čečrdlová

Předpokládaný název práce v češtině: Identifikace problémů, se kterými se potýkají mladiství váleční uprchlíci z Ukrajiny v kontextu integrační politiky

Předpokládaný název v anglickém jazyce: Identification of problems faced by adolescent war refugees from Ukraine in the context of integration policy

Akademický rok vypsání: 2022/2023

Jazyk práce: čeština

Pracoviště: Katedra veřejné a sociální politiky

Vedoucí práce: PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

Obor/program práce: Politologie a veřejná politika

Klíčová slova: integrace, integrační politika, uprchlíci, vzdělávání, mladiství, Ukrajina

A. Vymezení výzkumného problému

Od počátku války na Ukrajině, proudí do ČR velké množství uprchlíků, kteří u nás hledají domov, práci, vzdělání, nebo jiné využití. Ke dni 1. května 2023 je počet registrovaných uprchlíků 322 522, z čehož okolo 20 000 je v rozmezí 15-18 let. (Konsorcium, 2023) Ve své práci budu zaměřovat právě na mladistvé uprchlíky (15-18 let), kteří už mají odchozenou povinnou školní docházku na základních školách na Ukrajině a měli by u nás docházet na střední školy. Tato cílová skupina je velmi zajímavá a perspektivní pro detailnější zkoumání z mnoha důvodů. V tomto věku dochází k postupnému osamostatňování a pro mladistvé je velmi důležité být součástí kolektivu nebo skupiny mladých s podobnými problémy, které

spolu mohou sdílet. Pro přechájecí mladistvé válečné uprchlíky musí být velmi náročné přijít do nové země, kde nemají kolektiv, do kterého patří. Mohou se potýkat s výzvami a potíží, jako jsou psychické problémy, kulturní šok nebo nezačlenění do kolektivu, případně i výtržnictví a jiné působení škod vlivem obklopení špatnými lidmi. Přestože se můžou zdát tyto potíže zcela jasně závažné, tito mladiství si sami nemusí uvědomovat, že se jedná o problém, který je třeba řešit. Důsledkem těchto potíží mohou být právě problémy v integrační politice této skupiny. Nechodí do škol a nevzdělávají se, nejsou v kontaktu se svými vrstevníky, neučí se český jazyk a nemají tak šanci se zapojit do každodenního života, a proto víceméně stagnují v neurčité fázi.

Problematika integrace uprchlíků je téma nové, proto není zatím příliš prozkoumané, tudíž na něj není mnoho analýz a výzkumů. Tématu se věnuje PAQ Research ve spolupráci se Sociologickým ústavem AV ČR. Předmětem zkoumání je především stav vzdělávání ukrajinských dětí, počty dětí, které na školy docházejí a jaké jsou problémy ve vzdělávání této cílové skupiny a zkušenosti a potřeby ukrajinských dětí a rodičů v českém vzdělávání. Počet ukrajinských dětí navštěvujících školy se od června 2022 až dvojnásobně zvýšil. Problém ve vzdělávání nadále zůstává v pomalém posunu českého jazyka, nedostupnost skupinových volnočasových aktivit apod. PAQ Research se ve svém zkoumání zaměřuje na skupinu dětí do 18 let jako celek a data ukazují, že je na školách okolo 90 % dětí. Analýzy už ale konkrétně nerozebírají jednotlivé věkové skupiny. Děti náležících na základní školy dochází do škol skutečně o mnoho více, ale u skupiny mladistvých je situace výrazně problematičtější, to už výzkum PAQ Research detailněji nerozebírá. Velké množství středních škol zažívá přetlak českých studentů, a proto často nemohou přijímat ukrajinské studenty, ač by třeba chtěli. Dalšími příčinami jsou jazyková bariéra, nedostatečná informovanost nebo kulturní šok, to vše brání mnoha ukrajinským studentům v nástupu na střední školy a tím znemožňuje jejich plnou integraci a dochází k výše zmíněným potížím. (Kavanová et al., 2023)

Ve své práci se v teoretické části zaměřím na analýzu integrační politiky od počátku přísunu uprchlíků s teoretickým ukotvením v migračních teoriích a konceptu integrace. Vymezení dle Bosswicka a Heckmana říká, že integrace je proces, při kterém se jeden element připojí k druhému a dojde k jejich propojení, které vytvoří novou strukturu. Dále se také jedná o udržování nebo zlepšení vztahů uvnitř systému, například státu. V kontextu sociologie je integrace chápána jako kooperace vztahů v jasně strukturovaném a vymezeném sociálním

systemu s důrazem na posílení vztahu a zahrnutí nových aktérů do fungování systému nebo instituce. (Bosswick, Heckman, 2006) Dále bych zmínila pojem multikulturalismus, nebo multikulturní společnost, tedy změna etnického složení obyvatelstva v souvislosti se společenskými změnami.

B. Výzkumné otázky a cíle práce

B1. Výzkumné otázky:

1HL: Co je příčinou nedostatečné integrace mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků?

1V: Jak se vyvíjela integrační politika od počátku ukrajinské válečné krize? Jaká vznikala nová opatření a jaký měla výsledek?

2V: Jaké výzvy a problémy se vyskytují v souvislosti s integrací této skupiny?

3V: Jakými způsoby by bylo možné tyto výzvy a problémy v budoucnu řešit?

B2. Cíle práce:

1HL: Identifikovat výzvy a problémy spojené s integrací mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků, v kontextu české integrační politiky.

1V: Zmapovat vývoj integrační politiky od počátku přisunu válečných ukrajinských uprchlíků.

2V: Identifikovat výzvy a problémy, se kterými se tato cílová skupina ve spojitosti s integrací potýká.

3V: Formulovat doporučení pro řešení výzev a problémů v oblasti integrační politiky s využitím příkladů dobré praxe ze zahraničí.

C. Předběžný výzkumný design

C1. Metodologický přístup:

Metodologický přístup jsem zvolila kvalitativní, jelikož je téma nové a neprobádané. Nejprve budu analyzovat a zpracovávat data o užší cílové skupině a až poté vyvozovat závěry, k čemuž se hodí induktivní metoda, a proto je kvalitativní přístup vhodnější. (Švaříček, Šed'ová 2007, s.13)

C2. Typ výzkumného designu:

Nejvhodnější pro mou práci bude případová studie (Yin, 1981), protože se zaměřuji na konkrétní cílovou skupinu mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků, na které budu zkoumat jeden určitý jev. Jev je ohraničený místem, vztaženo na Českou republiku a časem, od počátku války na Ukrajině v únoru 2022 do konce roku 2023. Pro výzkum využiji analýzu dokumentů a expertního šetření.

C3. Data (např. druh, vzorek, terén):

1. fáze:

V první fázi se budu opírat o literaturu zabývající se migračními teoriemi, dále provedu analýzu veřejněpolitických dokumentů se zaměřením na opatření týkající se integrační politiky od počátku války na Ukrajině a přísunu válečných uprchlíků. Z odborných článků budu čerpat data o podobné problematice v jiných státech, také budu zjišťovat s jakými problémy se daná cílová skupina nejčastěji potýká, např. psychické problémy, kulturní šok, vyčlenění kolektivu a další.

2.fáze:

V druhé fázi provedu expertní šetření pomocí rozhovorů s relevantními experty. Využiji výběr úsudkem a experty zvolím tak, aby reprezentovali co nejširší perspektivu pohledů na problematiku v oblasti integrace mladistvých uprchlíků (např. psychologové, učitelé/ředitelé škol, pracovníci neziskového sektoru, pracovníci MPVS z oddělení rodinné politiky, nebo aktéři integrační politiky).

3.fáze

V případě, že data z druhé fáze budou nedostačující, nebo budu chtít větší vnitřní pohled, pokusím se o uskutečnění několika rozhovorů s příslušníky cílové skupiny mladistvých ukrajinských válečných uprchlíků, kteří mají problém s integrací, nenastoupili na střední školu, nebo měli s nástupem zprvu potíže. Ideálně bych uvedla i rozhovory s mladistvými, kteří trpí na výše zmíněné problémy.

C4. Metody sběru dat:

Jako metodu sběru dat jsem zvolila hloubkový polostrukturovaný rozhovor, abych měla možnost se podle potřeby ubírat různými směry v konkrétních rozhovorech. Rozhovory budu provádět s experty různých profesí a z odlišných sfér, přičemž uvažuji dotázat okolo 8-10 expertů. Cílem je o sesbírat co nejdetailnějšího a nejkomplexnějšího vhledu. Pokud

bych prováděla 3. fázi, u té bych rovněž zvolila hloubkový rozhovor, nebo skupinový rozhovor, záleželo by, na počtu a charakteru respondentů.

C5. Metody analýzy dat:

Sesbíraná data z rozhovorů budu analyzovat pomocí metody otevřené kódování, mojí snahou bude rozhovor co nejpřesněji zanalyzovat, rozhovory budou všechny rozdílné a pomocí nich se pokusím sestavit širší obrázek a porozumět problematice. Metoda otevřeného kódování mi poskytne možnost zpracovávat data dle mých potřeb.

C6. Diskuze validity:

Důraz budu klást na důkladnou analýzu veřejněpolitických dokumentů, správné nastudování, dostatečný počet nastudovaných dokumentů a také správný výběr těch, které jsou pro mé zkoumání relevantní. Důležité bude také správně identifikovat nejčastější výzvy a problémy cílové skupiny a skutečně reflektovat realitu sesbíraných dat. V expertním šetření bude mou snahou mít dostatek relevantních expertů k hloubkovým rozhovorům a pokusím se pokrytí tématu z různých perspektiv a expertního vědění. Také je třeba jasně odlišit přepis dat a vlastní interpretaci, utvořit unikátní myšlenkový blok a tím poskytnout zajímavý výsledek, který přinese nové poznání, přitom samozřejmě nesmím nijak pozměnit skutečnost.

C7. Etické souvislosti zvažovaného projektu:

Ve vztahu k respondentům je důležité myslet na jejich bezpečí, Určitě bude potřeba mít informovaný souhlas, který bude sloužit jako potvrzení o dobrovolné účasti v rozhovoru. Pokud bude respondent vyžadovat některou část rozhovoru nezveřejnit nebo vůbec nepoužít, bude mu vyhověno. Také pokud si nebude přát být zmíněn jménem, provedu v datech kompletní anonymizaci jeho osoby. Sesbíraná data i celá práce bude zpřístupněná k nahlédnutí všem respondentům. Samozřejmě je důležitá i důvěra respondentů a vzájemný respekt mezi námi. Ve vztahu k vědecké komunitě by měla práce být transparentní a přínosná. Vyvozené závěry budou podloženy vlastními daty a zároveň budou co nejvíce odrážet realitu.

D. Seznam odborné literatury a zdrojů empirických dat (alespoň 10 textů)

Odborná literatura

1. Giacomo Solano, David De Coninck, Explaining migrant integration policies: A comparative study across 56 countries, *Migration Studies*, Volume 11, Issue 1, March 2023, Pages 75–102, <https://doi.org/10.1093/migration/mnac032>
2. SCHMID, Carol a . *Ukrainians in Polish schools* [online]. In: . Guilford Technical Community College in Jamestown, USA: Educational Role of Language Journal, 2022, s. 68-77 [cit. 2023-08-25]. ISBN 2657-9774. Dostupné z: <http://educationalroleoflanguage.org/erl-journal/erl-journal-issues/volume-8/2022v02p05/>
3. Hodes M. Thinking about young refugees' mental health following the Russian invasion of Ukraine in 2022. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*. 2023;28(1):3-14. doi:10.1177/13591045221125639
4. Jelínková, Marie, Valenta Ondřej. 2022. „Pojetí integrace migrantů v ČR perspektivou analýzy podpory stanovených priorit.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 58(1): 71-98 | DOI: 10.13060/csr.2022.008. Dostupné z: https://sreview.soc.cas.cz/artkey/csr-202201-0004_migration-integration-in-the-czech-republic-an-analysis-of-the-priorities-the-country-has-set-and-its-support.php.
5. Jelínková, Marie. "A Refugee Crisis Without Refugees: Policy and media discourse on refugees in the Czech Republic and its implications" *Central European Journal of Public Policy*, vol.13, no.1, 2019, pp.33-45. <https://doi.org/10.2478/cejpp-2019-0003>
6. PROCHÁZKOVÁ ILINITCHI, Cristina. Vybrané teorie migrace a jejich význam při vytváření migračních politik. *Acta Oeconomica Pragensia* [online]. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2010, 18(6), 3-26 [cit. 2023-08-31]. ISSN 0572-3043. Dostupné z: doi:10.18267/j.aop.319
7. HENIG, David. Migrace. *AntropoWEBZIN* [online]. Západočeská Univerzita v Plzni, 2007, (2-3), 35-41 [cit. 2023-08-31]. ISSN 1801-8807. Dostupné z: http://www.antropoweb.cz/webzin/achive_old/webzin_2-3_2007/AntropoWEBZIN%202-3_2007.pdf
8. HENDL, Jan. Základní metody a aplikace. In: *Kvalitativní výzkum* [online]. 1. Praha: Portál, 2005, s. 1-408 [cit. 2023-08-31]. ISBN 80-7367-040-2. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/882806/mod_resource/content/1/06%20Hendl%2C%20J.%20-%20Kvalitativn%C3%AD%20v%C3%BDzkum%3B%2024-63.pdf

9. Heckmann, Friedrich & Bosswick, Wolfgang. (2006). Integration of Migrants: Contribution of Local and Regional Authorities. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/297802930_Integration_of_Migrants_Contribution_of_Local_and_Regional_Authorities
10. ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* [online]. 1. Praha: Portál, 2007 [cit. 2023-08-25]. ISBN 978-80-7367-313-0. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/627031/mod_folder/content/0/SVARICEK_ROMAN_SEDOVA_KLARA--1.pdf?forcedownload=1
11. YIN, R. K. 1981. The Case Study Crisis: Some Answers. *Administrative Science Quarterly*, 26(1): 58-65.

Zdroje empirických dat:

1. Uprchlíci z Ukrajiny v datech: Počty osob s uděleným pobytovým oprávněním v souvislosti s válkou na Ukrajině v krajích ČR. *Konsorciem nevládních organizací pracujících s migranty* [online]. Praha, 1.5.2023 [cit. 2023-05-07]. Dostupné z: https://migracnikonsorciem.cz/cs/data-statistiky-a-analyzy/uprchlici-z-ukrajiny-v-datech/?utm_source=ecomail&utm_campaign=2023_04_13_aktuality&utm_medium=email&utm_term=57109&ecmid=23812#uprchlici-cr-pocty
2. Kolektiv autorů. *Hlas Ukrajinců: vzdělávání dětí: Výzkum mezi uprchlíky* [online]. Praha: PAQ Research, 2023 [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/vzdelavani-ukrajina-nova-vlna>
3. Hlas Ukrajinců: Zkušenosti a potřeby dětí a rodičů v českém vzdělávání: Výzkum mezi uprchlíky. In: PROKOP, Daniel, Jana BICANOVÁ, Matyáš LEVINSKÝ a Štěpán KMENT. *PAQ Research* [online]. 18.7.2022 [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/vzdelavani-ukrajinskych-deti-v-cesku>

Příloha č.2

Scénář rozhovoru 1

VÝZKUMNÉ TÉMA: Integrace mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků v ČR od počátku války na Ukrajině do konce roku 2023

Forma výzkumu: osobní (polostrukturovaný) rozhovor

Respondent: ředitelka Centra pro integraci cizinců Anna Marie Vinařická

Na úvod rozhovoru: *Dobrý den, ráda bych Vám poděkovala, že jste si na mě udělala čas a souhlasila s výzkumným rozhovorem k mé bakalářské práci. Tématem mojí práce jsou mladiství váleční ukrajinští uprchlíci v kontextu integrační politiky. Konkrétní cílová skupina jsou mladiství 15-18 let (věk SŠ), cílem práce je identifikovat problémy, ke kterým v integraci této cílové skupiny dochází, jaké slabiny se vyskytují v české integrační politice a upozornit na rizika u zmíněné cílové skupiny. Získaná data využiji pouze pro potřeby výzkumu mé bakalářské práce a veškerá data budou řádně odcitována dle platných zákonných norem.*

Zde Vám předám informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru, který si prosím přečtete a podepište. Nahrávání může být kdykoliv na Vaši žádost přerušeno, stejně tak nechám zcela na vás, pokud byste si nepřála zodpovídat některé otázky. Výsledný přepis Vám ráda zašlu k autorizaci, pokud si to budete přát. Součástí informovaného souhlasu je udělení (ne) souhlasu s identifikací vaší osoby za účelem citování získaných dat a pořízením audiovizuálního záznamu rozhovoru pro další zpracování. Děkuji

Otázky jsou vztaženy pouze k cílové skupině mladiství váleční uprchlíci z Ukrajiny 15-18 let.

Téma	Otázky
Představení respondenta	1. Mohla byste se prosím představit a stručně uvést vaši pozici, jak dlouho jí vykonáváte, případně co obnáší?
Fungování ve vztahu k cílové skupině	2. Patří věková kategorie 15-18 let mezi časté klienty, a jaké služby nejčastěji navštěvují?

	<p>3. Jedná se u těchto klientů častěji o nestudující mládež, studenty českých SŠ či online studující na Ukrajině?</p> <p>4. Změnila se od příchodu ukrajinských migrantů vytiženost jednotlivých služeb, jak?</p>
<p>Problémy a potřeby cílové skupiny</p>	<p>5. Jedním z hlavních problémů v integraci je neznalost českého jazyka, jak vnímáte výuku ČJ u mladistvých Ukrajinců v rámci vašich služeb?</p> <ul style="list-style-type: none"> • (Dle dat PAQ Research už do škol dochází mnohem více mladistvých než na začátku (červen 2022 =17 %, listopad 2023=79 %), ale problémem nadále zůstává výuka českého jazyka, jako druhého jazyka, u které se polevilo) • Jaké u klientů zaznamenáváte rozdíly v úrovni ČJ? <p>6. Jakým způsobem se promítá (ne)znalost ČJ ve schopnosti integrovat se?</p> <p>7. Co považujete za největší problémy s integrací této věkové kategorie? (jazyk. Bariéra, nezačlenění do kolektivu, psychické problémy, kulturní šok)</p> <p>8. Narážíte u vás na tyto problémy a jak s tím pracujete?</p> <p>9. Proces migrace a integrace zásadně zasahuje do dospívání a přechodu do dospělosti. Zaznamenáváte u klientů nějaký vliv na dospívání, příp. na budoucí život?</p> <ul style="list-style-type: none"> • pozdější dospívání nebo předčasná vyspělost –změna školy, zanechání studia -> nabytí zkušeností <p>10. Z vašich zkušeností, jak důležitou roli má při procesu integrace osvojení kulturních zvyklostí? Pohybují se mladiství uprchlíci spíše v uzavřených kruzích své národnosti, nebo se snaží začlenit do majoritní společnosti?</p>
<p>Integrační politika ve vztahu k problematice</p>	<p>11. Jak vnímáte Zákon Lex Ukrajina, jakožto hlavní legislativní úpravu související se vzdělávání ukrajinských dětí?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mezi hlavní úpravy, které přinesla Lex Ukrajina, patří změny v akreditaci, zamezení segregace tříd,

	<p>přijímání do škol, termíny a lhůty. Nejvíce se MŠMT zaměřuje na předškolní věk a věk ZŠ.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mělo by MŠMT věnovat středoškolákům více pozornosti, přesto, že se nejedná o povinnou školní docházku? <p>12. Jak hodnotíte přístup na národní úrovni (MŠMT, MPSV, MZ, MV) a celkově koordinaci v rámci integrace a vzdělávání mladistvých Ukrajinců?</p> <p>13. Co by dle Vás bylo vhodné v integrační politice ve vztahu k cílové skupině změnit?</p>
Závěrečné otázky	<p>14. Napadá vás k tématu něco, k čemu jsme se nedostaly a považujete za důležité to zmínit?</p>

Mohla bych Vás poprosit, zda bych Vás případně mohla kontaktovat dodatečně mailem, kdyby se v průběhu výzkumu objevila nějaká dodatečná zajímavá otázka? Jinak Vám chci mockrát poděkovat za skvělý rozhovor a za Váš čas.

Questions for the interview 2

RESEARCH THEME: Integration of Juvenile Ukrainian War Refugees in the Czech Republic from the beginning of the war in Ukraine until the end of 2023

Research form: personal (semi-structured) interview

Respondent:

Introduction: *Hello, I would like to thank you for taking the time and agreeing to do an interview for my bachelor thesis. The topic of my thesis is “Adolescent Ukrainian war refugees in the context of Czech integration policy”. The specific target group are adolescents between 15-18 years old (high school age), and the aim of the thesis is to identify the problems that occur in the integration of this target group, what weaknesses occur in the Czech integration policy and to highlight the risks for the mentioned target group. I will use the data collected only for the research purposes of my bachelor thesis and all data will be properly cited according to the applicable legal standards.*

Here I will provide you with an informed consent to be interviewed, please read and sign it. The recording may be interrupted at any time at your request, also will leave it entirely

up to you if you do not wish to answer certain questions. I will be happy to send you the resulting transcript for authorization if you wish. As part of the informed consent, you (dis) agree to your personal identification for the purpose of citing the collected data and making an audiovisual recording of the interview for further processing. Thank you

The questions will be concerning only the age group 15-18 years old.

Theme	Questions
Introduction of responders	1. Could you please shortly introduce yourself? <ul style="list-style-type: none"> • name, age (if that's okay), your current occupation here in Czechia (UNICEF)
Migration experience (circumstances, occupation before and after)	2. I would like you to briefly describe the whole process of you coming here and what was the migration experience like, who you came with etc.? 3. What were your first moments here in Czechia like? <ul style="list-style-type: none"> • Did you feel support? • How did you feel in general? 4. What did you do back in Ukraine before the conflict started? <ul style="list-style-type: none"> • Did you study/work and what/where? 5. Do you continue your studies here or online on a Ukrainian university? 6. How did you get to work for UNICEF, what was the process of getting this job?
Target group problems and risks	7. Now I would like to talk about the target group (15-18 y.o.). What kind of services in general does UNICEF offer to this age group? 8. Do the adolescents UNICEF work with usually study on Czech high schools, study online from Ukraine, work etc.? 9. From your experience with this target group, what would you say is the most challenging for the adolescent if we talk about adapting to a completely new environment? Because the 15-18 age group is a very risky group, and maintaining a safe and stable environment is really important. <ul style="list-style-type: none"> • Leaving your family/friends

	<ul style="list-style-type: none"> • School – starting again here on a Czech school • Language barrier/cultural shock • Looking for a job etc. • Stress <p>10. If we talk about adapting, what is the most important aspect?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Language, new friends, • How important is learning the language? Do they learn it quickly? <p>11. From your experience with the target group, do you think that the migration and integration process can change the way they will mature? (Meaning if this experience can make you mature faster, because you have to start working etc., or on the contrary, some can get stuck at some point, not being able to move on?)</p> <p>12. How important is adapting to the cultural customs?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Do the adolescents spend time each other or do they try to get together with the locals?
<p>UNICEF+Project Pathways</p>	<p>13. What kind of services in general does UNICEF offer to adolescent Ukrainian war refugees between the age 15-18 y.o.?</p> <p>14. Do your clients, in this age group, usually attend Czech schools or not?</p> <p>15. You two are working on a rather new project called Pathways? Could you please tell me more about the whole project?</p> <ul style="list-style-type: none"> • How will it work? • What is the purpose of this project? • Who is the main target group, and why? • Who do you cooperate with?
<p>Finale questions</p>	<p>16. Is there something I didn't ask that you'd like to mention?</p>

I would like to thank you both for your participation in my research, it was a great meeting

you a getting to know your point of view. I would just like to ask you. If I'd find some super interesting question during my research, could I please contact you via mail for a short response?

Thank you again. I think you are doing an amazing job and the project will definitely be helpful a lot!

Scénář rozhovoru 3

VÝZKUMNÉ TÉMA: Integrace mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků v ČR od počátku války na Ukrajině do konce roku 2023

Forma výzkumu: osobní (polostrukturovaný) rozhovor

Respondent: META Martina Škrdlantová

Na úvod rozhovoru: *Dobrý den, ráda bych Vám poděkovala, že jste si na mě udělala čas a souhlasila s výzkumným rozhovorem k mé bakalářské práci. Tématem mojí práce jsou mladiství váleční ukrajinští uprchlíci v kontextu integrační politiky. Konkrétní cílová skupina jsou mladiství 15-18 let (věk SŠ), cílem práce je identifikovat problémy, ke kterým v integraci této cílové skupiny dochází, jaké slabiny se vyskytují v české integrační politice a upozornit na rizika u zmíněné cílové skupiny. Získaná data využiji pouze pro potřeby výzkumu mé bakalářské práce a veškerá data budou řádně odcitována dle platných zákonných norem.*

Zde Vám předám informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru, který si prosím přečtete a podepište. Nahrávání může být kdykoliv na Vaši žádost přerušeno, stejně tak nechám zcela na vás, pokud byste si nepřála zodpovídat některé otázky. Výsledný přepis Vám ráda zašlu k autorizaci, pokud si to budete přát. Součástí informovaného souhlasu je udělení (ne) souhlasu s identifikací vaší osoby za účelem citování získaných dat a pořízením audiovizuálního záznamu rozhovoru pro další zpracování. Děkuji

Otázky jsou vztaženy pouze k cílové skupině mladiství váleční uprchlíci z Ukrajiny 15-18 let.

Téma	Otázky
Představení respondenta	1. Mohla byste se prosím představit a stručně uvést vaši pozici, jak dlouho jí vykonáváte, případně co obnáší?

<p>Fungování ve vztahu k cílové skupině</p>	<p>2. Patří věková kategorie 15-18 let mezi časté klienty, a jaké služby navštěvují?</p> <p>3. Změnila se od příchodu ukrajinských migrantů vytiženost jednotlivých služeb, jak?</p> <p>4. Jedná se u těchto klientů častěji o nestudující mládež, studenty českých SŠ či online studující na Ukrajině?</p>
<p>Problémy a potřeby cílové skupiny</p>	<p>5. Jedním z hlavních problémů v integraci je neznalost českého jazyka, jak vnímáte výuku ČJ u mladistvých Ukrajinců v rámci vašich služeb?</p> <ul style="list-style-type: none"> • (Dle dat PAQ Research už do škol dochází mnohem více mladistvých než na začátku (červen 2022 =17 %, listopad 2023=79 %), ale problémem nadále zůstává výuka českého jazyka, jako druhého jazyka, u které se polevilo) • Jaké u klientů zaznamenáváte rozdíly v úrovni ČJ? <p>6. Jakým způsobem se promítá (ne)znalost ČJ ve schopnosti integrovat se?</p> <p>7. Co považujete za největší problémy s integrací této věkové kategorie? (jazyk. Bariéra, nezačlenění do kolektivu, psychické problémy, kulturní šok)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Narážíte u vás na tyto problémy a jak s tím pracujete? (duševní zdraví!) <p>8. Proces migrace a integrace zásadně zasahuje do dospívání a přechodu do dospělosti. Zaznamenáváte u klientů nějaký vliv na dospívání, příp. na budoucí život?</p> <ul style="list-style-type: none"> • pozdější dospívání nebo předčasná vyspělost –změna školy, zanechání studia -> nabytí zkušeností <p>9. Z vašich zkušeností, jak důležitou roli má při procesu integrace osvojení kulturních zvyklostí? Pohybují se mladiství uprchlíci spíše v uzavřených kruzích své národnosti, nebo se snaží začlenit do majoritní společnosti?</p>

<p>Integrační politika ve vztahu k problematice</p>	<p>10. Jak vnímáte Zákon Lex Ukrajina, jakožto hlavní legislativní úpravu související se vzděláváním ukrajinských dětí?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mezi hlavní úpravy, které přinesla Lex Ukrajina, patří změny v akreditaci, zamezení segregace tříd, přijímání do škol, termíny a lhůty. Nejvíce se MŠMT zaměřuje na předškolní věk a věk ZŠ. • Mělo by MŠMT věnovat středoškolákům více pozornosti, přesto, že se nejedná o povinnou školní docházku? <p>11. Jak hodnotíte přístup na národní úrovni (MŠMT, MPSV, MZ, MV) a celkově koordinaci v rámci integrace a vzdělávání mladistvých Ukrajinců?</p> <p>12. Co by dle Vás bylo vhodné v integrační politice ve vztahu k cílové skupině změnit?</p>
<p>Závěrečné otázky</p>	<p>13. Napadá vás k tématu něco, k čemu jsme se nedostaly a považujete za důležité to zmínit?</p>

Mohla bych Vás poprosit, zda bych Vás případně mohla kontaktovat dodatečně mailem, kdyby se v průběhu výzkumu objevila nějaká dodatečná zajímavá otázka? Jinak Vám chci mockrát poděkovat za skvělý rozhovor a za Váš čas.

Scénář rozhovoru 4

VÝZKUMNÉ TÉMA: Integrace mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků v ČR od počátku války na Ukrajině do konce roku 2023

Forma výzkumu: osobní (polostrukturovaný) rozhovor

Respondent: krajský koordinátor pro děti/žáky cizince, metodik pro vzdělávání, NPI ČR, Michal Kryl

Na úvod rozhovoru: *Dobrý den, ráda bych Vám poděkovala, že jste si na mě udělal čas a souhlasil s výzkumným rozhovorem k mé bakalářské práci. Tématem mojí práce jsou mladiství váleční ukrajinští uprchlíci v kontextu integrační politiky. Konkrétní cílová skupina jsou mladiství 15-18 let (věk SŠ), cílem práce je identifikovat problémy, ke kterým v integraci této cílové skupiny dochází, jaké slabiny se vyskytují v české integrační politice a upozornit na rizika u zmíněné cílové skupiny (únor 2022-prosinec 2023). Získaná data*

využiji pouze pro potřeby výzkumu mé bakalářské práce a veškerá data budou řádně odcitována dle platných zákonných norem.

Zde Vám předám informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru, který si prosím přečtete a podepište. Nahrávání může být kdykoliv na Vaši žádost přerušeno, stejně tak nechám zcela na vás, pokud byste si nepřál zodpovídat některé otázky. Výsledný přepis Vám ráda zašlu k autorizaci, pokud si to budete přát. Součástí informovaného souhlasu je udělení (ne) souhlasu s identifikací vaší osoby za účelem citování získaných dat a pořízením audiovizuálního záznamu rozhovoru pro další zpracovávání. Děkuji

Otázky jsou vztaženy pouze k cílové skupině mladiství váleční uprchlíci z Ukrajiny 15-18 let.

Téma	Otázky
Představení respondenta	1. Mohl byste se prosím představit a stručně uvést vaši pozici, jak dlouho jí vykonáváte, případně co obnáší?
Fungování NPI ve vztahu k cílové skupině	2. Jakým způsobem spolupracuje Národní pedagogický institut s MŠMT a školami, jaká je jeho role? (zejména ve vztahu k cílové skupině) 3. Odehrály se v NPI nějaké změny ve fungování od počátku Ruské invaze? (zve vztahu k cíl. sk.)
Integrační a vzdělávací politika ve vztahu k cílové skupině	4. Jaká je současná situace s přijímáním na střední školy? <ul style="list-style-type: none"> • Přetlak a nedostatek míst na SŠ 5. Jaký je v současnosti proces u přijímacích zkoušek u cizinců a případně jaké v něm vidíte nedostatky? 6. Pozorujete rozdíly v přístupu jednotlivých SŠ ke vzdělávání mladistvých Ukrajinců? <ul style="list-style-type: none"> • Počet přijmutích • přístup ve výuce • Přijímání metodik, inovací pokynů od MŠMT 7. NPI se zabývá i vzděláváním pedagogických pracovníků, jak to probíhá? (ve vztahu k mladistvým uprchlíkům)

	<p>8. Jak vnímáte Zákon Lex Ukrajina, jakožto hlavní legislativní úpravu související se vzděláváním ukrajinských dětí?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mezi hlavní úpravy, které přinesla Lex Ukrajina, patří změny v akreditaci, zamezení segregace tříd, přijímání do škol, termíny a lhůty. Nejvíce se MŠMT zaměřuje na předškolní věk a věk ZŠ. • Mělo by MŠMT věnovat středoškolákům více pozornosti, přesto, že se nejedná o povinnou školní docházku? <p>9. Jak hodnotíte přístup na národní úrovni (MŠMT, MPSV, MZ, MV) a celkově koordinaci v rámci integrace a vzdělávání mladistvých Ukrajinců od počátku války na Ukrajině do konce roku 2023?</p> <p>10. Co by dle Vás bylo vhodné v integrační a vzdělávací politice ve vztahu k cílové skupině (i k jiným věk. kategoriím) změnit?</p>
<p>Problémy a potřeby cílové skupiny</p>	<p>11. Jedním z hlavních problémů v integraci je neznalost českého jazyka, jak probíhá výuka ČJ jako druhého jazyka na SŠ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • (Dle dat PAQ Research už do škol dochází mnohem více mladistvých než na začátku (červen 2022 =17 %, listopad 2023=79 %), ale problémem nadále zůstává výuka českého jazyka jako druhého jazyka, u které se polevilo) • Jak funguje bezplatná jazyková příprava pro žáky, kteří se zde vzdělávají méně než 12 měsíců a na koho primárně cílí? • S jakými materiály se na školách pracuje, přinášejí pozitivní výsledky? <p>12. Co považujete za největší problémy s integrací této věkové kategorie? (jazyk. Bariéra, nezačlenění do kolektivu, psychické problémy, kulturní šok)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jak s těmito problémy školy pracují, jestli vůbec?

	<p>13. Proces migrace a integrace zásadně zasahuje do dospívání a přechodu do dospělosti. Dokázal byste říct, jaký to má vliv na dospívání, příp. na budoucí život?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Předčasné dospívání nebo předčasná vyspělost – změna školy, zanechání studia -> nabytí zkušeností <p>14. Pohybují se mladiství uprchlíci spíše v uzavřených kruzích své národnosti, nebo se snaží začlenit do majoritní společnosti? Jak se toto projevuje na školách?</p>
Závěrečné otázky	<p>15. Napadá vás k tématu něco, k čemu jsme se nedostali a považujete za důležité to zmínit?</p>

Mohla bych Vás poprosit, zda bych Vás případně mohla kontaktovat dodatečně mailem, kdyby se v průběhu výzkumu objevila nějaká dodatečná zajímavá otázka? Jinak Vám chci mockrát poděkovat za skvělý rozhovor a za Váš čas.

Scénář rozhovoru 5

VÝZKUMNÉ TÉMA: Integrace mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků v ČR od počátku války na Ukrajině do konce roku 2023

Forma výzkumu: osobní (polostrukturovaný) rozhovor

Respondent: kurátorka pro OSPOD, Edita Hyková

Na úvod rozhovoru: *Dobrý den, ráda bych Vám poděkovala, že jste si na mě udělala čas a souhlasila s výzkumným rozhovorem k mé bakalářské práci. Tématem mojí práce jsou mladiství váleční ukrajinští uprchlíci v kontextu integrační politiky. Konkrétní cílová skupina jsou mladiství 15-18 let (věk SŠ), cílem práce je identifikovat problémy, ke kterým v integraci této cílové skupiny dochází, jaké slabiny se vyskytují v české integrační politice a upozornit na rizika u zmíněné cílové skupiny. Získaná data využiji pouze pro potřeby výzkumu mé bakalářské práce a veškerá data budou řádně odcitována dle platných zákonných norem.*

Zde Vám předám informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru, který si prosím přečtete a podepište. Nahrávání může být kdykoliv na Vaši žádost přerušeno, stejně tak nechám zcela na vás, pokud byste si nepřála zodpovídat některé otázky. Výsledný přepis Vám ráda zašlu k autorizaci, pokud si to budete přát. Součástí informovaného souhlasu je udělení (ne)

souhlasu s identifikací vaší osoby za účelem citování získaných dat a pořízením audiovizuálního záznamu rozhovoru pro další zpracovávání. Děkuji

Otázky jsou vztaženy pouze k cílové skupině mladiství váleční uprchlíci z Ukrajiny 15-18 let.

Téma	Otázky
Představení respondenta	1. Mohla byste se prosím představit a stručně uvést vaši pozici, jak dlouho jí vykonáváte, případně co obnáší?
Fungování ve vztahu k cílové skupině	2. Mohla byste prosím ve stručnosti představit fungování vašeho oddělení? 3. S jakými státními orgány spolupracujete a jak? (ministerstva, policie atd.) <ul style="list-style-type: none"> • Jak tuto spolupráci hodnotíte? (dobrá/špatná koordinace státních orgánů atd.) 4. Změnilo se nějak vaše fungování po začátku přísunu válečných uprchlíků? <ul style="list-style-type: none"> • Jaké je vaše kapacitní vytížení? (přebytek klientů/pracovníků)
Problémy a potřeby cílové skupiny	5. Jací jsou nejčastěji vaši klienty? <ul style="list-style-type: none"> • Jedná se o nestudující ukrajinskou mládež, studující online atd.? • Jsou to pouze ti, co přicestovali do Čech bez zákonného zástupce? 6. Jak funguje proces „řízení“ klienta? <ul style="list-style-type: none"> • Jakým způsobem se k Vám dostávají? • Jak dlouho trvá většinou samotný proces řízení? 7. Jaké jsou nejčastější případy, se kterými se setkáváte? (trestní činnost, vandalismus, užívání látek, záškoláctví atd.) <ul style="list-style-type: none"> • Jak se liší práce s jednotlivými druhy případů? • Liší se případy českých a ukrajinských klientů, jak?

	<ul style="list-style-type: none"> • Měnil se od počátku války nějak charakter případů? • Využíváte u některých případů i spolupráce s jinými státními orgány, nebo jinými organizacemi (neziskovky apod.)? <p>8. Z vašich zkušeností, pozorujete, jaký vliv na dospívání má migrační zkušenost? (pozdější dospění, nebo naopak předčasná vyspělost, přeskočení adolescentního věku, psychické problémy)</p> <p>9. Myslíte si, že tato cílová skupina představuje do budoucna sociální problém? (generace, která je „mimo systém“, nepracuje, páchá nezákonnou činnost)</p>
Osobní názor a doporučení	<p>10. Jak hodnotíte přístup na národní úrovni (MV, MPSV) a celkově koordinaci ve zvládnání přijímání válečných uprchlíků?</p> <p>11. Co by bylo dle Vás vhodné ve fungování OSPODU s touto skupinou změnit/vylepšit?</p>
Závěrečné otázky	<p>12. Napadá vás k tématu něco, k čemu jsme se nedostaly a považujete za důležité to zmínit?</p>

Mohla bych Vás poprosit, zda bych Vás případně mohla kontaktovat dodatečně mailem, kdyby se v průběhu výzkumu objevila nějaká dodatečná zajímavá otázka? Jinak Vám chci mockrát poděkovat za skvělý rozhovor a za Váš čas.

Scénář rozhovoru 5

VÝZKUMNÉ TÉMA: Integrace mladistvých válečných ukrajinských uprchlíků v ČR od počátku války na Ukrajině do konce roku 2023

Forma výzkumu: osobní (polostrukturovaný) rozhovor

Respondent: Alina Sivak, Hnízdo, Armáda Spásy

Na úvod rozhovoru: *Dobrý den, ráda bych Vám poděkovala, že jste si na mě udělala čas a souhlasila s výzkumným rozhovorem k mé bakalářské práci. Tématem mojí práce jsou mladiství váleční ukrajinští uprchlíci v kontextu integrační politiky. Konkrétní cílová skupina jsou mladiství 15-18 let (věk SŠ), cílem práce je identifikovat problémy, ke kterým*

v integraci této cílové skupiny dochází, jaké slabiny se vyskytují v české integrační politice a upozornit na rizika u zmíněné cílové skupiny. Získaná data využiji pouze pro potřeby výzkumu mé bakalářské práce a veškerá data budou řádně odcitována dle platných zákonných norem.

Zde Vám předám informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru, který si prosím přečtěte a podepište. Nahrávání může být kdykoliv na Vaši žádost přerušeno, stejně tak nechám zcela na vás, pokud byste si nepřála zodpovídat některé otázky. Výsledný přepis Vám ráda zašlu k autorizaci, pokud si to budete přát. Součástí informovaného souhlasu je udělení (ne) souhlasu s identifikací vaší osoby za účelem citování získaných dat a pořízením audiovizuálního záznamu rozhovoru pro další zpracování. Děkuji

Otázky jsou vztaheny pouze k cílové skupině mladiství váleční uprchlíci z Ukrajiny 15-18 let.

Téma	Otázky
Představení respondenta a projektu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mohla byste se prosím představit a stručně uvést vaši pozici, jak dlouho jí vykonáváte, případně co obnáší? 2. Mohla byste prosím představit projekt Hnízdo? <ul style="list-style-type: none"> • Co je jeho cílem? • Jaká je cílová skupina? • Jaké služby v rámci něj poskytujete? • Spolupracujete s jinými neziskovkami, státními orgány atd.?
Cílová skupina	<ol style="list-style-type: none"> 3. Cílíte pouze na ty, kteří přišli do Čech bez doprovodu? 4. Jedná se u 15-18 letých častěji o nestudující mládež, studenty českých SŠ či online studující na Ukrajině? <ul style="list-style-type: none"> • Pokud nestudující, je vaším cílem dostat je do škol? 5. Liší se nějak spolupráce s nezletilými, kteří tu jsou bez doprovodu, jak?
Integrace a problémy cílové skupiny (15-18 let)	<ol style="list-style-type: none"> 6. Z vašich zkušeností, jaké prvky jsou obecně potřebné k zvládnutí integrace? (překonání jazykové bariéry, zapadnutí

	<p>do kolektivu, naleznutí místa ve společnosti, osvojení kulturních zvyklostí)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kterých prvků bývá nejtěžší dosáhnout? • Z vašich zkušeností, jak důležitou roli má při procesu integrace osvojení kulturních zvyklostí? • Jak zásadní vliv má migrace na formování osobních cílů jedince? <p>7. Jak se liší integrace válečných uprchlíků, kteří byli nuceni migrovat od integrace dobrovolných migrantů?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Setkáváte se i s určitou pasivitou ze strany mladistvých Ukrajinců? (počítají s tím, že se brzy vrátí na Ukrajinu) <p>8. Proces migrace a integrace zásadně zasahuje do vývoje jedince a jeho dospívání. Zaznamenáváte u klientů nějaký vliv na dospívání, příp. na budoucí život?</p> <ul style="list-style-type: none"> • pozdější dospívání nebo předčasná vyspělost <p>9. S jakými potíží v rámci integrace se nejčastěji potýkají mladiství 15-18 let? (jazyk. Bariéra, nezačlenění do kolektivu, psych. potíže, ztráta rodinného a kulturního zázemí)</p> <p>10. Pohybují se mladiství uprchlíci spíše v uzavřených kruzích své národnosti, nebo se snaží začlenit do majoritní společnosti?</p> <p>11. Jaký vliv má válka, migrace a integrace na psychické zdraví dospívajících 15-18 let?</p> <ul style="list-style-type: none"> • S jakými psychickými problémy se nejčastěji setkáváte? (PTSD, deprese, úzkosti) • Projevují se některé potíže až postupně časem?
<p>Integrační politika ve vztahu k problematice</p>	<p>12. Jak hodnotíte přístup na národní úrovni (MPSV, MZ, MV) a celkově koordinaci v rámci integrace mladistvých Ukrajinců?</p> <p>13. Co by dle Vás bylo vhodné v integrační politice ve vztahu k cílové skupině změnit?</p>

Závěrečné otázky	14. Napadá vás k tématu něco, k čemu jsme se nedostaly a považujete za důležité to zmínit?
-------------------------	--

Mohla bych Vás poprosit, zda bych Vás případně mohla kontaktovat dodatečně mailem, kdyby se v průběhu výzkumu objevila nějaká dodatečná zajímavá otázka? Jinak Vám chci mockrát poděkovat za skvělý rozhovor a za Váš čas.

Příloha č.3

Informovaný souhlas s poskytnutím výzkumného rozhovoru

Vážená paní, vážený pane,

Ráda bych Vás požádala o účast ve výzkumu, který realizuji v rámci své bakalářské práce s názvem „*Mladiství váleční uprchlíci z Ukrajiny v kontextu integrační politiky*“.

Autorem výzkumu je Anna Čečrdlová (ani.cečrdlova@gmail.com) a probíhá v rámci bakalářského studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy.

Vaše spolupráce na výzkumu je zcela dobrovolná. Participace spočívá v poskytnutí nahrávaného rozhovoru.

Dotazovanému se vyhrazuje právo:

- Kdykoliv v průběhu rozhovoru přerušit pořizování audiozáznamu
- Kdykoliv v průběhu rozhovoru odmítnout zodpovědět jakoukoliv otázku
- Vyslovit nesouhlas s publikováním určité části rozhovoru
- Autorizovat výsledný přepsaný text v elektronické podobě, vyjádřit se k jeho znění a případně provést úpravy textu.

.....

Dotazovaný svým podpisem vyjadřuje souhlas či nesouhlas s níže uvedenými body. *

a) **Souhlasím/nesouhlasím** s pořízením audiozáznamu celého rozhovoru a s následným uchováním a přepsáním pro účely analýzy výzkumných zjištění (rozhovor jako celek nebude ve zvukové ani textové podobě uveřejněn).

b) **Souhlasím/ nesouhlasím** s identifikací mé osoby za účelem řádného citování dat poskytnutých v rozhovoru

* *Nehodící zaškrtněte*

Datum udělení souhlasu ..... Jméno a příjmení.....

Datum poskytnutí rozhovoru ..... Podpis.....